PŘÍLOHOVÝ SEŠIT XII

Nejvyšší soud ČR

SBÍRKA SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK

VÝBĚR Z ROZHODNUTÍ

Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu

OBSAH:

Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 19385/92
Rozsudek ve věci Katikaridis a další versus Řecko 2

Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 25964/94
ve věci Ahmed versus Rakousko 12

Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 19248/91
ve věci Acquaviva versus Francie 21

Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 15375/89
ve věci Gasus Dosier– und Fördertechnik GmbH
versus Nizozemí 30

Orac

ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
15. listopadu 1996
VĚC KATIKARIDIS A DALŠÍ
(Rozsudek ve věci Katikaridis a další versus Řecko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva") a příslušnými ustanoveními Jednacího řádu A jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal, předseda, F. Gölcüklü, L. – E. Pettiti, N. Valticos, E. Palmová, I. Foighel, A. B. Baka, B. Repik, P. Kūris a dále H. Petzold, tajemník Soudu, a P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po neveřejné poradě, která se konala ve dnech 29. června a 24. října 1996, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise") 13. září 1995 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti proti Helénské republice (č. 19385/92), předložené Komisi 24. října 1991 podle článku 25 třemi řeckými občany, pány Savvasem Katikaridisem, Nicolaosem Katikaridisem a Stergiosem Tormanidisem, a společností Agrotikes Syneteristikes Ekdosis, AE, s. r. o., založenou podle řeckého práva.

Požadavek Komise vycházel z článků 44 a 48 a prohlášení, jímž Řecko uznalo obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem žádosti bylo získání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků žalovaného státu podle článku 6 § 1 Úmluvy a článku 1 Protokolu č. 1.

2. V odpovědi na dotaz učiněný podle ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu A žadatelé uvedli, že si přejí osobně se zúčastnit řízení, a ustanovili advokáty, kteří je budou zastupovat (ust. 30).

3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován N. Valticos, zvolený soudce řecké národnosti (článek 43 Úmluvy), a R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 4 /b/). Dne 29. září 1995 vylosoval předseda za přítomnosti tajemníka dalších sedm členů, a to pány F. Gölcüklüho, L. – E. Pettitiho, paní E. Palmovou, pány I. Foighela, R. Pekkanena, B. Repika a P. Kūrise (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 5). Následně pan A. B. Baka, zastupující soudce, nahradil pana Pekkanena, který se dalšího projednávání tohoto případu nemohl zúčastnit (ust. 22 § 1 a 24 § 1).

4. Pan Ryssdal z titulu předsedy Senátu (ust. 21 § 6) prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem řecké vlády (dále jen „Vláda"), právními zástupci žadatelů a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 37 § 1 a 38). Na základě toho tajemník Soudu obdržel vyjádření žadatelů 25. března 1996 a vyjádření Vlády 15. dubna 1996. Dne 20. května tajemník Komise oznámil, že její delegát si nepřál vyjádřit se písemně.

5. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 25. června 1996. Soud předtím vykonal přípravné řízení.

K Soudu se dostavili:
(a) za Vládu V. Kondolaimos, poradce, Státní právní rada, zmocněnec zástupce Vlády, paní V. Pelekouová, právní asistent, Státní právní rada, poradce;
(b) za Komisi L. Loucaides, delegát;
(c) za žadatele C. Horomidis, I. Horomidis, oba praktikující v Salonice, právní zástupci.

Soud vyslechl úvodní přednesy pánů L. Loucaidese, I. Horomidise a V. Kondolaimose.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Okolnosti případu

A. Pozadí

6. Dne 28. července 1981, na základě společného rozhodnutí ministrů financí a veřejných prací přijatého v souladu se zákonem č. 653/1977 „o povinnostech vlastníků pozemků sousedících se stavbou hlavních silnic", stát vyvlastnil část každého z pozemků patřících žadatelům za účelem stavby nadjezdu na cestě mezi Salonikou a Langadasem.

Zákon č. 653/1977 stanoví právní domněnku, že vlastníci pozemků sousedících s hlavními silnicemi mají z rozšíření těchto silnic prospěch, a určuje, že tudíž mají povinnost přispět na náklady spojené s vyvlastněním, jsou-li vyvlastněni (viz níže uvedený odst. 29).

Pozemky hraničící se silnicí byly užívány k podnikání.

První dva žadatelé, pánové Savvas Katikaridis a Nicolaos Katikaridis, prodávali na svých pozemcích automobilové pneumatiky a ztratili z těchto pozemků 174,38 m^2. Třetí žadatel, pan Tormanidis, který obchodoval s palivy, vlastnil benzínovou pumpu a ze svého pozemku ztratil 68,68 m^2. Čtvrtému žadateli, nakladatelské a polygrafické firmě Agrotikes Syneteristikes Ekdosis, AE, bylo vyvlastněno 347,36 m^2.

B. Soudní řízení o stanovení náhrady

7. V roce 1982 se stát obrátil k soudu první instance v Salonice, aby stanovil prozatímní sazbu za čtvereční metr pro určení odškodného.

8. Dne 10. června 1982 (v rozsudku č. 3008/1982) tento soud stanovil požadovanou částku na 14 000 drachem za metr čtvereční.

V rozsudku ze dne 8. prosince 1983 (č. 2445/1983) odvolací soud v Salonice určil, že konečná částka by měla být 14 500 drachem za metr čtvereční.

C. Soudní řízení o určení osob oprávněných obdržet náhradu

9. Dne 4. června 1984 soud první instance v Salonice učinil prohlášení v tom smyslu, že žadatelé jsou oprávněni obdržet náhradu stanovenou v roce 1983 (rozsudek č. 3648/1984).

10. Na základě aplikace právní domněnky stanovené zákonem č. 653/1977 ale stát, jak je tímto zákonem určeno, žadatelům nepřiznal náhradu za území o šíři patnácti metrů.

D. Soudní řízení o obdržení náhrady

a. U soudu první instance v Salonice

11. Dne 20. července 1984 se žadatelé obrátili na soud první instance v Salonice, žádajíce o vyplacení stanovené náhrady. Ve své žádosti prohlásili, že od vybudování nadjezdu se ocitly jejich pozemky, dříve přiléhající k hlavní silnici o šíři třiceti metrů, u vedlejší silnice o šíři pouhých 5–7 metrů. Navíc neexistoval spoj mezi vedlejší a hlavní silnicí, která nyní procházela ve výši šest metrů nad jejich pozemky.

12. Stát namítal, že vzhledem k právní domněnce stanovené zákonem č. 653/1977 žadatelé, kteří vlastnili pozemky prostírající se na území rozšíření silnice, měli z vyvlastnění užitek a tudíž nebyli oprávněni požadovat náhradu.

13. Soud první instance v Salonice vydal své rozhodnutí 27. června 1985 (rozsudek č. 2190/1985). Povolil námitku státu a zamítl požadavek žadatelů na základě toho, že zákonem stanovená právní domněnka byla nevyvratitelná a platila pro tento případ.

b. U odvolacího soudu v Salonice

14. Dne 12. července 1985 se žadatelé proti tomuto rozsudku odvolali.

15. Dne 24. června 1986 odvolací soud v Salonice rozhodl (rozsudek č. 934/1986), že aplikace nevyvratitelné právní domněnky byla v rozporu s článkem 17 Ústavy. Nařídil žadatelům uvést důkazy, že stavba nadjezdu jim nepřinesla výhody.

16. Dne 9. června 1987 (rozsudek č. 1882/1987) odvolací soud po přijetí požadovaných důkazů rozhodl ve prospěch žadatelů. Shledal, že pozemky, na nichž žadatelé podnikali, před postavením nadjezdu ležely u hlavní silnice, čímž byly velmi výhodné vzhledem ke značnému provozu na této silnici; avšak od doby, kdy byl postaven nadjezd, se obchod na těchto pozemcích značně zhoršil a některé z firem musely být zrušeny, neboť jejich činnost byla ztrátová. Soud rozhodl, že stát je povinnen zaplatit 2 528 510 drachem panu Katikaridisovi, 995 860 drachem panu Tormanidisovi a 5 036 720 drachem společnosti Agrotikes Syneteristikes Ekdosis, AE.

c. U kasačního soudu

17. Dne 30. září 1987 stát podal podle zákona odvolání. Jednání bylo stanoveno na 28. září 1988 a rokování proběhlo 17. října 1988.

18. V rozsudku (č. 672/1989) z 13. června 1989 třetí komora kasačního soudu rozhodla:

„...Ustanovení článku 1 zákona č. 653/1977 neplatí pouze pro stavbu či rozšíření silnice v oblasti nepodléhající plánu výstavby města, ale také pro výstavbu mimoúrovňových křižovatek a objezdů připojujících vyvlastněné pozemky k hlavní silnici. Článek 1 § 3 zákona č. 653/1977 stanoví nevyvratitelnou právní domněnku, že vlastníci pozemku ležícího u nově postavené hlavní silnice nebo objezdu zpřístupňujícího mimoúrovňovou křižovatku získají prospěch. Stanovení takové právní domněnky je v principu přijatelné podle Ústavy tam, kde k tomu na základě každodenní zkušenosti existují dostatečné důvody. V projednávaném případě tato právní domněnka ukládá vlastníkům sousedících pozemků povinnost podílet se na nákladech na vylepšení silnice, které je realizované státem, cestou «vlastní náhrady». Tato povinnost je uložena vlastníkům pozemků na obou stranách, jinými slovy vlastníkům, jejichž pozemky přiléhají k nově postavené silnici či mimoúrovňové křižovatce. Tito vlastníci jsou považováni za zvýhodněné a jsou zavázáni přispět na náklady stavby, a to na plochu o šíři odpovídající polovině šíře budované silnice s tím, že tato nepřesáhne polovinu plochy pozemku, jehož se to týká. Tato povinnost vychází z předpokladu, že stavba hlavní silnice nebo mimoúrovňové křižovatky naprosto mění ekonomickou situaci v kraji a zvyšuje hodnotu pozemků na obou stranách vylepšené silnice, což způsobuje nespravedlivé obohacení jejich vlastníků; jestliže by toto obohacení nebylo dostatečnou protiváhou za ztrátu způsobenou zabráním části jejich pozemků, pro stát by bylo velmi obtížné, ba téměř nemožné, získat nepostradatelná území pro uskutečnění plánů výstavby silnic... Samozřejmě je možné, že v určitých případech vlastníci, kteří získají výhody z rozvoje celé oblasti, mohou zároveň utrpět újmu. Tvar či rozloha jejich pozemku mohou být změněny do té míry, kdy se jeho využití stane omezeným či nemožným; rovněž se takové využití (až do dokončení stavebních prací) či realizace plánů zvýšit hodnotu jejich pozemku mohou ukázat obtížnými či nemožnými. Avšak v takových případech mohou vlastníci, kteří utrpěli újmu, obdržet náhradu podle článku 13 § 4 zákonného výnosu č. 797/1971, který se rovněž týká případů postižených zákonem č. 653/1977. Z toho vyplývá, že ustanovení tohoto zákona nejsou v rozporu s články 17 a 4 § 1 Ústavy, protože nestanovují neoprávněné výjimky ve vztahu k vlastníkům sousedících pozemků. ..."

Třetí komora předala případ čtvrté komoře kasačního soudu.

19. Oznámení o řízení před čtvrtou komorou kasačního soudu bylo žadatelům doručeno 20. ledna 1990; svá vyjádření předložili 10. července 1990. Datum jednání bylo stanoveno na 21. září 1990.

Dne 30. listopadu 1990 čtvrtá komora kasačního soudu rozhodla (v rozsudku č. 1841/1990), že článek 1 § 3 zákona č. 653/1977 (ve spojení s čl. 62 §§ 9 a 10 zákona č. 947/1979) se netýká vyvlastnění pro výstavbu mimoúrovňové křižovatky (nadjezdu) v oblasti nezahrnuté do plánu rozvoje města; taková výstavba nezvýhodnila vlastníky sousedících pozemků, jelikož jejím účelem bylo pouze zajistit rychlou a bezpečnou dopra-

vu; dále je připravila o přímý, bezprostřední přístup k původní hlavní silnici, se kterou jejich pozemky dříve sousedily. Dále soud rozhodl, že právní domněnka stanovená tímto odstavcem byla vyvratitelná, jinak by tento odstavec byl protiústavní. Nakonec případ postoupila plénu kasačního soudu, aby rozhodlo ve sporu mezi zmíněnými dvěma komorami (článek 580 § 4 občanského správního řádu).

20. Oznámení o řízení před plénem kasačního soudu bylo žadatelům doručeno 6. prosince 1990; dne 20. ledna 1991 předložili vyjádření, ve kterém se odvolávali na článek 6 Úmluvy a článek 1 Protokolu č. 1. Datum jednání bylo stanoveno na 21. února 1991.

Dne 6. června 1991 kasační soud, zasedající jako plénum (třicet dva soudci), rozhodl ve prospěch stanoviska třetí komory následovně (rozsudek č. 14/1991):

„... V souladu s čl. 62 § 9 zákona č. 947/1979 «o oblastech s povolenou výstavbou» se ustanovení článku 1 zákona č. 653/1977 týká také případů, kdy jsou již existující silnice buď celé nebo jejich části vylepšovány vedením jinudy či rozšiřováním. Seznam způsobů úpravy ... je dán uvedením příkladů a není vyčerpávající. Z toho plyne, že při správném výkladu tohoto ustanovení vylepšení hlavní silnice zahrnují stavbu mimoúrovňové křižovatky. Vyvlastnění pozemku pro rozšíření takové silnice a stavby paralelních silnic zpřístupňujících mimoúrovňovou křižovatku jsou určována článkem 1 §§ 1, 3, 4 a 5 a článkem 2 § 2 zákona č. 653/1977. Mimoto, jak vyplývá z ustanovení článku 1 §§ 1 a 3 zákona č. 653/1977, právní domněnka, že vlastníci z této úpravy získají výhody, je nevyvratitelná. Zákon nepovoluje řízení za účelem důkazu, že vylepšení silnice nepřináší žádnou výhodu, a tudíž ani vyvracení této právní domněnky.

Konečně zákonné ustanovení zakládající právní domněnku umožňuje také určit osoby, které mohou požadovat náhradu za vyvlastnění svého pozemku, a právo vlastníků pozemků na náhradu je nedotknutelné. Tedy ustanovení tohoto zákona a z něho vyplývající nevyvratitelná právní domněnka neporušují článek 17 § 2 Ústavy, který požaduje, aby byla proplacena majitelům vyvlastněných pozemků plná náhrada. ..."

Ovšem menšina třinácti soudců byla názoru, že spor měl být rozhodnut ve prospěch stanoviska čtvrté komory. Podle čtyř z těchto soudců čl. 62 § 9 zákona č. 947/1977 se netýkal úprav plynoucích ze stavby mimoúrovňových křižovatek a následkem toho vlastníci sousedících pozemků nezískali žádné výhody. Podle názoru jiných čtyřech soudců byla právní domněnka vyvratitelná, nikoliv nevyvratitelná, jelikož pokud se týká mimoúrovňové křižovatky, změna úrovně byla příčinou špatného přístupu k hlavní silnici, což sousedícím pozemkům uškodilo. Konečně pět soudců bylo názoru, že nevyvratitelná právní domněnka připravila vlastníky o jejich právo na náhradu skutečné hodnoty jejich pozemků v době vyvlastnění.

21. Případ byl následně předán čtvrté komoře, aby mohla rozhodnout o skutkové podstatě žaloby žadatelů. Jelikož ale byla jejich žaloba po rozsudku kasačního soudu z 6. června 1991 předurčena k neúspěchu, žadatelé v řízení nepokračovali.

II. Příslušné domácí právo

A. Ústava

22. Příslušné články Ústavy z roku 1975 stanoví:

Článek 17

„1. Vlastnictví je chráněno státem; práva z toho vyplývající však nesmí být uplatňována v rozporu s veřejným zájmem.

2. Nikdo nemůže být připraven o svůj majetek, pokud se tak neděje ve veřejném zájmu, který musí být náležitě prokázán okolnostmi a způsobem daným právem, a pouze po plné náhradě odpovídající hodnotě vyvlastněného majetku v době soudního řízení o předběžném určení náhrady. V případech, kdy je žádáno okamžité konečné určení náhrady, je v úvahu brána hodnota vyvlastněného majetku v době soudního jednání o vyřízení žádosti.

... "

Článek 93 § 4

„Soudy nebudou aplikovat zákony, jejichž obsah je v rozporu s Ústavou."

B. Zákonný výnos č. 797/1971 o vyvlastnění

23. Zákonný výnos č. 797/1971 z 30. prosince 1970 a 1. ledna 1971 je hlavním zákonným ustanovením, podle kterého se řídí vyvlastňování. Aplikuje principy dané v ustanoveních Ústavy.

24. Kapitola A zákonného výnosu zakládá postupy a podmínky pro oznámení vyvlastnění.

Článek 1 § 1 stanoví, že vyvlastnění stavebních či zemědělských pozemků a s nimi spojených nemovitostí a nároků na věcné právo k nim, jsou-li ospravedlněna zákonem ve veřejném zájmu, jsou zveřejněna společným rozhodnutím ministerstva pověřeného řízením oblasti, v níž mají být vyvlastnění uskutečněna, a ministerstva financí.

Článek 2 § 1 stanoví podmínky pro rozhodnutí oznamující vyvlastnění:

(a) katastrální mapa s vymezením plochy, která má být vyvlastněna, (b) seznam vlastníků půdy, informace o terénu, rozloze a základní popis budov na ní.

25. Kapitola B zákonného výnosu specifikuje postupy realizace vyvlastnění.

Náhrada musí být vyplacena zúčastněné osobě v souladu s jasně stanovenými podmínkami. Nabytí vlastnictví osobou, v jejíž prospěch bylo vyvlastnění nařízeno (články 7 § 1 a 8 § 1), začíná dnem uskutečnění platby nebo – v případech, kdy identifikace obmyšlených nebyla ještě dokončena nebo kdy majetek je zadlužen nebo kdy identita skutečného obmyšleného je sporná – od data zveřejnění oznámení v Úředním věstníku, že náhrada byla složena v bance pro úřední depozita.

Jestliže vyvlastnění neprobíhá v souladu s uvedenými podmínkami ve lhůtě jednoho a půl roku od data vynesení rozsudku určujícího vyvlastnění, je automaticky promlčeno (článek 11 § 1).

26. Kapitola D detailně stanoví postup pro stanovení náhrady.

Podle článku 14 jsou stranami v soudním řízení: (a) strana, která má zaplatit náhradu; (b) strana, k jejímuž prospěchu je vyvlastnění nařízeno; (c) strana, která si činí nároky na vlastnictví majetku či jiná věcná práva k němu.

Článek 17 § 1 stanoví, že náhrada musí být vyměřena soudem. Výslovně určuje, že soud určí pouze jednotkovou částku náhrady a nikoliv osoby, jež mají nárok na náhradu nebo jsou povinny ji zaplatit.

Podle článku 13 § 1 je náhrada vypočítávána s ohledem na skutečnou hodnotu vyvlastněného majetku ke dni zveřejnění rozhodnutí přikazujícího vyvlastnění.

Paragraf 4 tohoto článku stanoví:

„ Jestliže je část pozemku vyvlastněna a část zůstávající v držení majitele je zásadním způsobem znehodnocena či učiněna nepoužitelnou, rozsudek, který stanoví náhradu, musí také zahrnovat stanovení zvláštní náhrady za tuto část. Tato zvláštní náhrada bude vlastníkovi zaplacena spolu s náhradou za vyvlastněnou část."

27. Postup při nařízení náhrady může zahrnovat dvě fáze.

Zaprvé fázi předběžného výměru, kdy má samosoudce soudu první instance v oblasti, kde se vyvlastněný pozemek nalézá, pravomoc jednat, jakmile zúčastněná strana podá žádost (článek 18).

Zadruhé fázi konečného výměru, kdy má odvolací soud v oblasti, kde se vyvlastněný pozemek nalézá, pravomoc jednat na základě žádostí zúčastněných stran během třiceti dnů od data doručení rozhodnutí o předběžném výměru nebo šesti měsíců od data jeho zveřejnění, jestliže nebylo doručeno (článek 19 §§ 1 a 2).

Paragraf 6 tohoto článku stanoví, že pouze osoba, která podala takovou žádost se záměrem snížit či zvýšit částku předběžného výměru, může z tohoto čerpat výhody.

Předběžně stanovená částka se stává konečnou pro každou osobu, která včas nepodala žádost.

Dále, žádost může být předložena přímo odvolacímu soudu z důvodu, aby bylo získáno konečné rozhodnutí, proti němuž nelze podat odvolání (článek 20).

28. Kapitola E Zákonného výnosu stanoví zvláštní postup pro získání soudního rozhodnutí určujícího osoby oprávněné obdržet náhradu.

Samosoudce soudu první instance v oblasti, kde se vyvlastněný pozemek nalézá, má pravomoc vydat takové rozhodnutí (článek 26).

Článek 27 § 1 stanoví, že oprávnění je určeno na základě informací obsažených v katastrální mapě a na seznamu vlastníků půdy sestaveném kvalifikovaným inženýrem, řádně pověřeným ministerstvem veřejných prací, a všech dalších informací předložených stranami či zjištěných soudem samotným.

Rozhodnutí, které je výsledkem tohoto zvláštního procesu, není napadnutelné odvoláním (článek 27 § 6).

Podle paragrafu 4 článku 27 soud nevydá rozhodnutí, jestliže

(a) je při jednání soudu nebo prohlášením státu prokázán nárok osoby na plnoprávné držení vyvlastněného majetku nebo na jiné věcné právo;

(b) dojde k takovému sporu mezi jednou či více osobami údajně oprávněnými k náhradě týkající se vlastnictví nebo jiného věcného práva, že musí být přešetřeny přednesené nároky a toto šetření musí zahrnovat slyšení každé ze zúčastněných stran, která podala žalobu;

(c) je při jednání soudu prokázáno, že strana nárokující oprávnění k náhradě není schopná prokázat, že má jakékoliv věcné právo.

Podle paragrafu 2 článku 8 zákonného výnosu č. 797/1971 je konečné rozhodnutí, pokud jde o určení oprávněné osoby, nutno vydat dříve, než banka pro úřední depozita může vyplatit částku, která byla složena jako náhrada poté, co byla schválena soudem.

C. Zákon č. 653/1977 o povinnostech vlastníků pozemků sousedících se stavbou hlavní silnice

29. Příslušná ustanovení článku 1 zákona č. 653/1977 z 25. července a 5. srpna 1977 stanoví:

„1. Jestliže je hlavní silnice, široká maximálně třicet metrů, stavěna v oblasti, která není zahrnuta do plánu výstavby města, vlastníci sousedících pozemků čerpající z tohoto výhody jsou povinni zaplatit za území patnáct metrů široké, čímž přispívají k nákladům na vyvlastnění pozemků ohraničujících silnici. Avšak území, kterého se tato povinnost týká, nesmí přesáhnout polovinu rozlohy projednávaného pozemku.

...

3. Pro účely tohoto článku se předpokládá, že vlastníci pozemků sousedících s budovanou silnicí z její stavby čerpají výhody.

4. Jestliže ti, kteří jsou oprávněni k náhradě za vyvlastnění, sami odpovídají za zaplacení části tohoto vyvlastnění, existuje zde kompenzace práv a povinností.

5. Metody a postup při rozdělování náhrady mezi stát a vlastníky sousedících pozemků budou dány výnosem, který za tímto účelem vydá ministerstvo veřejných prací.

..."

D. Zákon č. 947/1979 o územích, na kterých je povolena stavba

30. Článek 62 zákona č. 947/1979 z 10. a 26. července 1979 stanoví:

„...

9. Ustanovení článku 1 zákona č. 653/1977 ... platí také pro situaci, kde existující silnice jsou vylepšovány vedením jinudy či rozšiřováním po celé délce nebo části, jak je specifikováno v rozhodnutí ministerstva veřejných prací...

10. Ustanovení článku 1 zákona č. 653/1977 ... platí také pro vedlejší, obecní či místní silnice do šíře patnácti metrů..."

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

31. Žadatelé podali žádost ke Komisi 24. října 1991. Stěžovali si na porušení článku 6 § 1 Úmluvy a článku 1 Protokolu č. 1.

32. Dne 31. srpna 1994 Komise prohlásila žádost (č. 19385/92) za přípustnou, pokud se týká stížnosti žadatelů na délku řízení a porušení jejich práva na pokojné užívání vlastního majetku; zbytek žádosti prohlásila

za nepřípustný. Ve své zprávě z 28. června 1995 (článek 31) vyjádřila jednomyslný názor, že došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy a článku 1 Protokolu č. 1.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

33. Ve svém prohlášení Vláda požádala Soud, aby
„podle jejího původního návrhu prohlásil žádost za nepřípustnou, jelikož domácí soudní opatření nebyla vyčerpána ... a, jako alternativní řešení, zamítl žádost jako nepodloženou".

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Předběžná námitka Vlády

34. Stejně jako před Komisí bylo základním tvrzením Vlády to, že žadatelé nevyčerpali všechny domácí opravné prostředky, když před domácími soudy neodkázali na článek 1 Protokolu č. 1, na který se nyní odvolávali, a ani nepokračovali v řízení u čtvrté komory kasačního soudu.

35. Soud opakovaně zdůraznil, že článek 26 Úmluvy musí být aplikován „s jistým stupněm pružnosti a bez přílišného formalismu"; postačující je, že stížnosti míněné k následnému přednesení před institucemi Úmluvy měly být vzneseny „přinejmenším ve smyslu a v souladu s formálními požadavky a časovými limity domácího práva" (viz rozsudek ve věci Castells v. Španělsko ze dne 23. dubna 1992, Série A č. 236, s. 19, § 27). Navíc jediné prostředky, které mají být podle článku 26 vyčerpány, jsou ty, které jsou dostupné a dostatečné a vztahují se k údajnému porušení (viz rozsudek ve věci Manoussakis a další v. Řecko ze dne 26. září 1996, Reports of Judgements and Decisions 1996).

36. S ohledem na první část námitky Soud shodně s Komisí poznamenal, že při řízení před plénem kasačního soudu žadatelé výslovně odkazovali na článek 6 Úmluvy a článek 1 Protokolu č. 1 (viz výše uvedený odst. 20).
Pokud se týká druhé části, shledal shodně s Komisí, že řízení před čtvrtou komorou kasačního soudu by po vynesení rozsudku plénem soudu dne 6. června 1991 nemělo naději na úspěch.

37. Z těchto důvodů Soud námitku zamítá.

II. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

38. Žadatelé si stěžovali na délku řízení o přiznání náhrady. Uvedli porušení článku 6 § 1 Úmluvy, který stanoví:
„ Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána ... soudem, ...který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích ..."

39. Vláda, poukazujíc na komplikovanost případu a vysoký počet případů projednávaných soudy, proti tomuto tvrzení protestovala.
Komise je přijala. Shledala, že Vláda nepředložila uspokojivé vysvětlení pro ospravedlnění dlouhé doby řízení u kasačního soudu.

A. Doba braná v úvahu

40. Příslušná doba začala 20. listopadu 1985, kdy vstoupila v platnost deklarace, kterou Řecko uznalo právo na individuální stížnost u soudu. Řízení skončilo 6. června 1991, kdy úplný tribunál kasačního soudu vynesl svůj rozsudek (viz výše uvedený odst. 20). Avšak pro určení přiměřenosti doby, která uplynula, musí

být brán v úvahu stav, který případ dosáhl v roce 1985 (viz rozsudek ve věci Řecké Rafinérie Stran a Stratis Andreadis v. Řecko*) ze dne 9. prosince 1994, Série A č. 301–B, s. 82, § 52).

B. Přiměřenost délky řízení

41. Přiměřenost délky řízení musí být posuzována v rámci zvláštních okolností případu, které si zde vyžadují celkové zhodnocení s přihlédnutím ke kritériím stanoveným precedenčním právem Soudu, ke zvláštní komplikovanosti případu a k postojům žadatelů a příslušných orgánů (viz rozsudek ve věci Ausiello v. Itálie ze dne 21. května 1996)

42. Řízení u soudu první instance v Salonice a odvolacího soudu tamtéž trvala celkem dva roky a přibližně deset měsíců, z čehož jeden rok a čtyři měsíce proběhly před tím, než Řecko přijalo deklaraci v souladu s článkem 25 Úmluvy. Tato řízení kritizována nejsou. Řízení u kasačního soudu trvalo něco přes tři roky; jeho délka byla následkem skutečnosti, že záležitost byla projednávána třemi rozdílně sestavenými senáty, a je vysvětlována sporem mezi rozsudky vydanými třetí a čtvrtou komorou, který muselo vyřešit plénum soudu.

43. S ohledem na okolnosti případu a zvláště na jeho komplikovanost Soud došel k závěru, že zde nedošlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

III. Údajné porušení článku 1 Protokolu č. 1

44. Žadatelé uvedli, že právní domněnka daná článkem 1 § 3 zákona č. 653/1977 a skutečnost, že kasační soud rozhodl o její nevyvratitelnosti, jim zabránily v tom, aby soudní cestou získali náhradu, na níž měli nárok daný účinností konečného rozhodnutí soudu následujícího po vyvlastnění části jejich pozemků. Opírali se o článek 1 Protokolu č. 1, který stanoví:

„Každý fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.

Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut."

45. Tvrzení, že žadatelé byli připraveni o svůj majetek v souladu s ustanoveními zákonného výnosu č. 797/1971 a zákona č. 653/1977, aby mohlo být uskutečněno vylepšení hlavní silnice, a vyvlastnění tudíž sledovalo legitimní cíl ve veřejném zájmu, nebylo vyvráceno.

46. Žadatelé protestovali proti nevyvratitelné právní domněnce, že vlastníci sousedících pozemků získali úpravou hlavní silnice výhody, a proti zdůvodnění této právní domněnky – každodenní zkušenosti – udanému kasačním soudem v jeho rozsudku z 13. června 1989 (viz výše uvedený odst. 18). Namítali, že v určitých rozhodnutích odvolacího soudu v Salonice a kasačního soudu a v nesouhlasných vyjádřeních několika soudců kasačního soudu bylo diskutováno, zda taková právní domněnka je nevyvratitelná, když, jako v tomto případě, je zřejmé, že vlastníci sousedících pozemků nejen nezískali vyvlastněním výhody, ale naopak utrpěli újmu na hodnotě zbývající části svých pozemků. Stěžovali si, že břemeno vyvlastnění za účelem vylepšení hlavní silnice k užitku celé společnosti padlo především na ramena vlastníků sousedících pozemků. Míra zvýhodnění těchto vlastníků byla různá případ od případu a nemohla být předem nevyvratitelně určena všeobecně aplikovaným ustanovením.

47. Podle vyjádření Vlády právní domněnka sama o sobě neospravedlňovala závěr, že došlo ke skutečnému či zdánlivému rozporu mezi sledovaným veřejným zájmem a údajnou újmou vyvlastněných majitelů. I za předpokladu, že znění článku 1 zákona č. 653/1977 na první pohled vyvolává takový rozpor, byl by snížen na

*) Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit VII/96, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 13427/87, str. 2.

minimum, jelikož článek vymezuje podíl vlastníků sousedících pozemků na nákladech při vyvlastňování na území široké patnáct metrů na každé straně cesty a stanoví, že tato povinnost nemůže přesáhnout polovinu území projednávaného pozemku (viz výše uvedený odst. 29).

48. Podle názoru Komise skutečnost, že vzhledem k aplikaci právní domněnky, která byla prohlášena za nevyvratitelnou, bylo pro žadatele nemožné získat náhradu jim přiznanou, zakládala porušení článku 1 Protokolu č. 1.

49. Soud uznal, že když je rozhodováno o náhradě příslušející vlastníkům pozemků vyvlastněných z důvodu úpravy silnice, je legitimní zvážit výhody, které vlastníkům sousedících pozemku z těchto změn plynou.
Shledal však, že při systému aplikovaném v tomto případě je náhrada každopádně zmenšena o částku rovnající se hodnotě území širokého patnáct metrů bez toho, že by příslušným vlastníků bylo dovoleno namítat, že ve skutečnosti jim projednávané úpravy nepřinesly žádné, případně přinesly menší výhody, nebo způsobily, že utrpěli různou míru škod.
Tento systém, který je příliš strnulý, nebere v úvahu rozlišnost situací, ignoruje rozdíl v charakteru úprav a stavební plochy. „Očividně postrádá rozumné opodstatnění" (viz, mutatis mutandis, rozsudky ve věcech James a další v. Spojené království ze dne 21. února 1986, Série A č. 98–B, s. 32, § 46 a Mellacher a další v. Rakousko ze dne 19. prosince 1989, Série A č. 169, s. 26, § 45). V případě většího počtu vlastníků dochází nutně k porušení rovnováhy mezi ochranou práva na majetku a požadavky veřejného zájmu.

50. V tomto případě předložili žadatelé pádné argumenty ve snaze ukázat, že stavba nadjezdu v blízkosti jejich pozemků namísto zvýšení hodnoty jimi vlastněných pozemků jejich hodnotu snížila tím, že je připravila o přímý přístup k hlavní silnici, která byla v té době rozšířena o šest metrů. Dále odvolací soud v Salonice shledal, že žadatelé utrpěli ztrátu jako následek stavebních prací, a rozhodl, že stát zaplatí odpovídající náhradu (viz výše uvedený odst. 16).

51. Žadatelé tak nesli individuální a nepřiměřené břemeno, které by mohlo být považováno za legitimní pouze tehdy, kdyby měli možnost dosáhnout vyplacení projednávané náhrady.

Proto zde došlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

IV. Aplikace článku 50 Úmluvy

52. Článek 50 Úmluvy stanoví:
„Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění."

A. Finanční újma

53. Žadatelé poukazovali na částky stanovené odvolacím soudem v Salonice (viz výše uvedený odst. 8), ke kterým měl být připočten úrok z prodlení v úrokové míře 25 % ročně za dobu od 1. září 1985 do 31. října 1990 a 30 % za dobu od 1. listopadu 1990 do 25. června 1996. Také požadovali 1 000 000 drachem pro každého vzhledem k nepřiměřené délce řízení.

54. Vláda prohlásila, že utrpěná finanční újma nemůže přesáhnout částku získanou znásobením zákonem stanovené jednotkové částky za vyvlastněné území počtem čtverečních metrů náležících každému z žadatelů.

55. Delegát Komise se nevyjádřil.

56. Za okolností tohoto případu Soud shledal, že otázka aplikace článku 50 Úmluvy nemůže být ještě rozhodnuta, pokud se týká finanční újmy, a musí být odročena s ohledem na možnost dohody mezi žalovaným státem a žadateli (ust. 54 §§ 1 a 4 Jednacího řádu A).

B. Náklady a výdaje

57. Žadatelé také požadovali zaplacení 3 000 000 drachem za honoráře právníků a různé výdaje spojené s řízením u národních soudů, spolu s 5 000 000 drachem za řízení u institucí Úmluvy.

58. Vláda zpochybnila nutnost a přiměřenost těchto výdajů. V souvislosti s řízením u institucí Úmluvy upozornila na to, že neproběhlo žádné řízení před Komisí.

59. Delegát Komise se nevyjádřil.

60. S ohledem na shledání porušení článku 1 Protokolu č. 1 a komplikovanost případu Soud, rozhoduje nestranně, jak požaduje článek 50 Úmluvy, přiznal žadatelům částku 4 000 000 drachem za náklady a výdaje.

C. Úrok z prodlení

61. Podle informací dostupných Soudu je zákonem nařízená úroková míra používaná v Řecku ke dni přijetí tohoto rozsudku 6 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. zamítá předběžnou námitku Vlády;

2. rozhoduje, že nedošlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy;

3. rozhoduje, že došlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1;

4. rozhoduje, že žalovaný stát zaplatí žadatelům během tří měsíců 4 000 000 (čtyři miliony) drachem za náklady a výdaje, přičemž prostý úrok z této částky v roční úrokové míře 6 % bude splatný od vypršení výše uvedené tříměsíční lhůty až do vyrovnání;

5. rozhoduje, že otázka aplikace článku 50 Úmluvy týkající se finanční újmy není připravena k rozhodnutí;
proto,
(a) odročuje z tohoto důvodu uvedenou otázku;
(b) vyzývá Vládu a žadatele, aby během následujících šesti měsíců předložili písemná vyjádření k této věci a zvláště, aby informovali Soud o jakékoliv dohodě, které by mohli dosáhnout;
(c) odročuje další řízení a zplnomocňuje předsedu Senátu ke stejnému postupu v případě potřeby.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 15. listopadu 1996.

Herbert PETZOLD
tajemník

Rolv RYSSDAL
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
17. prosince 1996
VĚC AHMED
(Rozsudek ve věci Ahmed versus Rakousko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva") a příslušnými ustanoveními Jednacího řádu B jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Bernhardt, předseda, Thór Vilhjálmsson, F. Matscher, C. Russo, A. Spielmann, L. Wildhaber, D. Gotchev, K. Jungwiert, P. Kūris a dále H. Petzold, tajemník Soudu, a P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po neveřejné poradě, která se konala ve dnech 24. dubna, 28. června a 27. listopadu 1996, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

Případ byl Soudu předán Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise") 11. září 1995 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 25964/94) proti Rakouské republice, předložené Komisi podle článku 25 somálským občanem, panem Sharifem Husseinem Ahmedem 13. prosince 1994.

Požadavek Komise vycházel z článků 44 a 48 a z prohlášení, jímž Rakousko uznalo obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem uvedené žádosti bylo získání rozhodnutí, zda by v případě deportace žadatele do Somálska skutkový děj případu zakládal porušení závazků žalovaného státu podle článku 3 Úmluvy.

2. V odpovědi na dotaz učiněný podle ust. 35 § 3 (d) Jednacího řádu B žadatel uvedl, že si přeje osobně se zúčastnit řízení, a ustanovil advokáta, který ho bude zastupovat (ust. 31). Dne 23. května 1996 předseda Senátu povolil tomuto advokátovi užívat německý jazyk v písemném i ústním řízení (ust. 28 § 3).

3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován F. Matscher, zvolený soudce rakouské národnosti (článek 43 Úmluvy), a R. Bernhardt, místopředseda Soudu (ust. 21 § 4 /b/). Dne 29. září 1995 vylosoval předseda Soudu R. Ryssdal za přítomnosti tajemníka dalších sedm členů, a to pány Thóra Vilhjálmssona, A. Spielmanna, F. Bigiho, L. Wildhabera, D. Gotcheva, K. Jungwierta a P. Kūrise (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 5). Následně pan C. Russo, zastupující soudce, nahradil pana Bigiho, který zemřel (ust. 22 §§ 1 a 2 a ust. 24 § 1).

4. Pan Bernhardt z titulu předsedy Senátu (ust. 21 § 6) prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem rakouské vlády (dále jen „Vláda"), právním zástupcem žadatele a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 39 § 1 a 40). Následně obdržel tajemník 23. dubna 1996 vyjádření Vlády a 26. dubna vyjádření žadatele. Dne 10. června 1996 Komise předložila tajemníkovi různé dokumenty, které si vyžádal na základě pokynů předsedy.

5. Dne 15. prosince 1994 předseda Komise upozornil rakouskou vládu podle ust. 36 Jednacího řádu Komise, že by bylo žádoucí v zájmu obou stran a řádného průběhu řízení, aby žadatel nebyl deportován dříve, než bude skončeno příští zasedání Komise. Komise použila tohoto ust. 36 několikrát. Dne 2. října 1996 zástupce tajemníka Soudu informoval Vládu, že výše uvedené opatření je i nadále doporučeno podle ust. 38 § 2.

6. Dne 28. února 1996 Vláda požádala Soud, aby případ vyškrtl ze svého seznamu na základě toho, že když 22. listopadu 1995 žadatel obdržel pozastavení vyhoštění na obnovitelnou dobu jednoho roku (viz níže uvedený odst. 23), ztratil tím statut oběti v rámci znění článku 25 § 1 Úmluvy. Kancelář tajemníka obdržela

22. a 25. března dopisy, ve kterých žadatel a delegát Komise, kteří byli konzultováni v souladu s ust. 51 § 2, žádali Soud, aby žádosti Vlády nevyhověl. Delegát Komise se vyjádřil následovně:

„Z vyjádření rakouské vlády vyplývá, že žadatel nemínil ustoupit a že žádná informace o smírném vyrovnání případu nebyla předána Soudu. Proto jediným možným důvodem pro zrušení případu může být druhý odstavec ust. 51 § 2 Jednacího řádu B, totiž že «...z jakéhokoliv jiného důvodu není další vyšetřování případu opodstatněné».

S přihlédnutím k rozsudku ve věci Vijayanathan a Pusparajah v. Francie z 27. srpna 1992 (Série A č. 241–B) se jeví, že ztráta statutu oběti nevede Soud k tomu, aby případ zrušil, ale aby až na konci běžného postupu prohlásil, že nemůže vyřešit skutkovou podstatu případu. Nevidím způsob, jakým by údajná ztráta statutu oběti mohla ospravedlnit jakoukoli jinou formu postupu vzhledem k tomu, že ve zmíněných dvou případech žalovaná Vláda přednesla předběžnou námitku. Proto nemohu souhlasit s postupem prosazovaným rakouskou vládou..."

Dne 24. dubna 1996 Soud zamítl žádost o zrušení případu shledávaje, že z důvodů nedostatku smírného vypořádání či domluvy mezi stranami nebyly podmínky dané ust. 51 § 2 splněny.

7. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 25. června 1996. Soud předtím vykonal přípravné řízení.

K Soudu se dostavili:

(a) za Vládu F. Cede, vyslanec, právní poradce, Spolkové ministerstvo zahraničí, zástupce Vlády,
J. Rohrböck, Spolkové ministerstvo vnitra, I. Siessová, Spolkové kancléřství, E. Bertagnoliová, Spolkové ministerstvo zahraničí, poradci;

(b) za Komisi J. – C. Geus, delegát;

(c) za žadatele W. Vacarescu, advokát praktikující v Grazu, právní zástupce.

Soud vyslechl úvodní přednesy pánů Geuse, Vacaresca a Cedeho.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Okolnosti případu

A. Uznání a zrušení statutu uprchlíka

8. Pan Ahmed, somálský občan narozený v roce 1963, v současné době žije v Grazu (Štýrsko).

9. Dne 10. října 1990 opustil Somálsko. Na letiště ve Vídni přiletěl 30. října přes Sýrii a Holandsko.

10. O status uprchlíka požádal 4. listopadu 1990 a 27. listopadu toho roku byl vyslechnut u nižšího úřadu rakouské veřejné bezpečnosti . Při této příležitosti prohlásil, že jeho strýc je aktivním členem organizace United Somali Congress (dále jen „USC") a že jeho otec a bratr, ačkoliv nejsou členy USC, spolupracovali se strýcem a byli proto v květnu 1990 popraveni. Od té doby byli on i jeho rodina podezřelí z příslušenství k USC a účasti na protestních akcích. Byl mu zabaven automobil a on sám byl napaden, o čemž svědčila stále ještě viditelná jizva na jeho levém předloktí. Opustil Somálsko ze strachu před uvězněním a popravením.

11. Dne 19. dubna 1991 úřad štýrské veřejné bezpečnosti žádost zamítl, ale po odvolání žadatele ministr vnitra toto rozhodnutí 15. května 1992 zrušil a přiznal mu status uprchlíka podle Ženevské konvence (viz níže uvedený odst. 24). Shledal, že pan Ahmed nemohl být žádán, aby se vrátil do své vlasti, vzhledem k jeho aktivitám v opozičním hnutí a celkové situaci ve zmíněné zemi. Jeho prohlášení, která se ukázala být pravdivými, byla důvodem k obavám, že by v případě návratu do Somálska trpěl perzekucí ve smyslu Ženevské konvence.

12. Dne 15. července 1994 Spolkový úřad pro uprchlíky v Grazu, jednaje v souladu s článkem 5 §§ 1 a 3 zákona o právu na azyl (viz níže uvedený odst. 25), nařídil zrušení žadatelova statutu uprchlíka. Toto rozhodnutí následovalo rozsudek Zemského soudu v Grazu z 25. srpna 1993, kterým tento soud žadatele odsoudil ke dvěma a půl roku vězení za pokus o loupež; spolu se společníkem pan Ahmed udeřil kolemjdoucího do tváře a pokusil se ukrást jeho peněženku.

13. Dne 12. září 1994 ministr vnitra zamítl žadatelovo odvolání. Upozornil, že podle článku 5 §§ 1 a 3 zákona o právu na azyl uprchlík ztrácí status uprchlíka, jestliže spáchá „zvláště závažný zločin" ve smyslu článku 33 § 2 Ženevské konvence. Článek 37 § 4 zákona o cizincích (viz níže uvedený odst. 28) ukazuje, že podle legislativy tento výraz znamená každý zločin s možností trestu odnětí svobody na dobu delší pěti let. Jelikož pokus o loupež lze trestat odnětím svobody až na dobu deseti let, žadatel ztratil svůj status uprchlíka a jakékoliv další úvahy spojené se správností jeho odsouzení nebo situací v Somálsku byly zbytečné.

14. Pan Ahmed proti tomuto rozhodnutí protestoval u správního soudu, který rozhodování odložil na 2. února 1995. Správní soud rozhodl, že žadatelovo usvědčení ze zvláště závažného zločinu mělo pouze průkaznou důležitost pro danou věc; z toho nemohlo být vyvozeno, že, ipso facto, žadatel znamenal nebezpečí pro rakouskou společnost ve smyslu článku 33 § 2 Ženevské konvence. Takový závěr, který vylučoval ochranu poskytovanou touto konvencí přes pokračující riziko stíhání, mohl být učiněn pouze poté, co by zájmy uprchlíka a zájmy hostitelského státu byly navzájem zváženy a výsledek by vyznívat v neprospěch prvně zmíněného. Opatření zahrnovalo takovou restrikci žadatelových osobních práv, že by muselo být z jednoho z důvodů uvedených ve zmíněném ustanovení skutečně nezbytným. Pro rozhodnutí, zda tomu tak bylo, bylo nutné odhadnout budoucí chování projednávané osoby, ovšem v tomto případě to ministr opominul učinit.

15. Dne 10. dubna 1995 ministr vnitra opět nařídil zrušení statutu uprchlíka pro pana Ahmeda. Poukazuje na rozhodnutí správního soudu (viz výše uvedený odst. 14), nejprve poznamenal, že žadatel byl shledán vinným z pokusu o loupež, zvláště závažného zločinu ve smyslu článku 33 § 2 Ženevské konvence. Dále se zmínil o dalších opatřeních učiněných proti žadateli, konkrétně o podmíněném odsouzení ke třem měsícům vězení a pokutě 500 ATS za vandalství v roce 1991, pokutě 1000 ATS za vyhrožování na policejní stanici v roce 1992 a stížnosti policie veřejnému žalobci v Grazu udávající vandalství v tomtéž roce. Ačkoliv tyto zločiny každý sám o sobě neznamenaly pro společnost nebezpečí, brány dohromady nicméně odhalovaly jasnou tendenci k agresivitě. Nemohlo být tudíž vyloučeno, že žadatel mohl v budoucnosti spáchat další zločiny, což ho činilo pro společnost nebezpečným.

16. Dne 9. listopadu 1995 správní soud potvrdil výše uvedené rozhodnutí, zdůrazňuje zvláště, že při provedení zhodnocení žadatelovy nebezpečnosti se ministr zcela oprávněně opíral o události předcházející jeho uvěznění.

B. Řízení o vyhoštění

17. Zatím 14. listopadu 1994 orgán Spolkové policie v Grazu vydal neomezený příkaz k vyhoštění proti žadateli podle článku 18 §§ 1 a 2 zákona o cizincích (viz níže uvedený odst. 26) a nařídil, že po odpykání trestu bude dále držen ve vazbě s ohledem na jeho vyhoštění. Poznamenal, že z hlediska žadatelova odsouzení a závažnosti jednoho ze zločinů, pokusu o loupež, nemůže být vyloučeno páchání dalších. Proto ve snaze zajistit veřejný klid, pořádek a bezpečnost a zabránit panu Ahmedovi v páchání zločinů ve smyslu článku 8 § 2 Evropské úmluvy o lidských právech se jevilo nutným deportovat ho, i když toto opatření nesporně zakládalo zásah do jeho osobního života.

18. Žadatel se proti tomuto rozhodnutí odvolal 30. listopadu 1994 se žádostí, aby úřady shledaly podle článku 54 zákona o cizincích, že jeho vyhoštění by bylo v rozporu s článkem 37 tohoto zákona (viz níže uvedené odst. 28 a 29). Dne 10. prosince 1994 úřad veřejné bezpečnosti v Grazu toto odvolání zamítl, ale snížil

dobu určenou v příkazu k jeho vyhoštění na deset let. Shledal, že úřad Spolkové policie správně zvážil rozporné zájmy a měl platné důvody pro vytvoření názoru, že zrušení vyhoštění by mělo závažnější škodlivý vliv na společnost než na pana Ahmeda. Dále poznamenal, že žadatel zatím nemohl být považován za integrovaného do rakouské společnosti, jelikož zde žil pouze čtyři roky a od března 1993 byl ve vězení. S touto zemí ho také nespojovalo rodinné ani jiné pouto. Pokud se týká jeho pracovní činnosti, nevyžadovala zvláštní kvalifikaci a mohla být proto provozována i v zahraničí. Navíc žadatel byl v době svého uvěznění nezaměstnaným.

19. Poté, co byl podmíněně propuštěn, byl žadatel vzat do vazby na velitelství policie v Grazu dne 14. prosince 1994 s ohledem na jeho vyhoštění.

20. Dne 23. ledna 1995 štýrský nezávislý správní senát podpořil odvolání pana Ahmeda proti výše uvedenému opatření na základě toho, že jelikož Evropská komise pro lidská práva prodloužila prozatímní opatření podle ust. 36 svého Jednacího řádu (viz níže uvedený odst. 30), deportace žadatele před vypršením maximální dvouměsíční lhůty pro takový druh vazby (článek 48 zákona o cizincích) nebyla proveditelná. Žadatel byl tudíž propuštěn.

21. Dne 26. dubna 1995 se pan Ahmed dostavil na Spolkový úřad pro uprchlíky s návrhem možného použití článku 37 zákona o cizincích (viz níže uvedený odst. 28). Tvrdil, že situace v Somálsku se od jeho odchodu v roce 1990 zhoršila. Byl členem kmenu Hawiye, který byl v té době pronásledován, obzvláště generály, kteří byli u moci. Jeho kmen, který žil 900 kilometrů severně od Mogadishu, podporoval generála Aïdida, ale později ustoupil od této podpory a od té doby byl na útěku i před tímto vůdcem. Nemohl se proto vrátit do vlasti, aniž by riskoval svůj život.

Dne 27. dubna 1995 Spolkový úřad pro uprchlíky prohlásil navrhované vyhoštění žadatele za zákonné. Vyjádřil názor, že zločiny jím spáchané, celkově vzato, poukazovaly na tendenci k agresivnímu chování a dokonce k rostoucí agresivitě, která by se brzy nezastavila před násilím proti osobám. Nemohlo být proto vyloučeno, že pan Ahmed mohl v budoucnosti spáchat další zločiny, tudíž znamenal pro společnost nebezpečí ve smyslu článku 37 § 4 zákona o cizincích. V takovém případě nemohl ani fakt, že návratem do Somálska riskoval pronásledování, činit jeho deportaci do této země nezákonnou.

22. Dne 4. května 1995 úřad Spolkové policie v Grazu zamítl žadatelovo odvolání z 30. listopadu 1994 (viz výše uvedený odst. 18) na základě toho, že neexistovaly vážné důvody věřit, že by návratem do Somálska trpěl jednáním zakázaným článkem 37 §§ 1 a 2 zákona o cizincích. V souladu s ustálenou judikaturou správního soudu článek 37 § 1 předpokládal pouze nebezpečí a hrozby vycházející ze státu. Od svržení prezidenta Siyada Barreho zuřila v Somálsku občanská válka a všechny státní orgány byly zrušeny. Navíc nic nenasvědčovalo tomu, že by žadatel mohl být v Somálsku pronásledován pro jeden z důvodů uvedených v článku 37 § 2. A konečně by nedošlo ani k porušení článku 2 § 1 Evropské úmluvy o lidských právech, protože podle článku 37 pouhý fakt, že návratem do své vlasti by cizinec mohl riskovat život, nebyl dostatečnou zábranou pro vyhoštění.

23. Po odvolání žadatele štýrský úřad veřejné bezpečnosti odložil výše uvedené rozhodnutí na 22. května 1995. Hned na to úřad Spolkové policie v Grazu 31. října 1995 shledal, že v Somálsku by pan Ahmed riskoval pronásledování pro jeden z důvodů uvedených v článku 37 zákona o cizincích. Následně 22. listopadu 1995 pozdržel jeho vyhoštění na obnovitelnou dobu jednoho roku.

II. Příslušné mezinárodní a domácí právo

A. Ženevská konvence z 28. července 1951 vztahující se ke statutu uprchlíků

24. Podle článku 1 Ženevské konvence z 28. července 1951, ve znění doplněném protokolem z 31. ledna 1967, je „uprchlík" definován jako každá osoba, která „se vzhledem k důvodným obavám z pronásledování z důvodů rasových, náboženských, národnostních, příslušenství k určité sociální skupině nebo politického názoru nachází mimo svou vlast a nemůže či kvůli zmíněným obavám nechce využít ochrany onoho státu".

Článek 33 výše uvedené dohody stanoví:

„1. Žádný ze států Konvence nevykáže či nevrátí uprchlíka žádným způsobem na hranice území, kde by jeho život či svoboda byly ohroženy z důvodu jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině či politického názoru.

2. Výhody tohoto ustanovení ovšem nemohou být uplatňovány uprchlíkem, o kterém se z pádných důvodů lze domnívat, že znamená nebezpečí pro bezpečnost země, ve které se nachází, nebo který, usvědčený konečným rozsudkem ze zvláště závažného zločinu, představuje nebezpečí pro společnost této země."

B. Domácí právo

1. Zákon o právu na azyl

25. Podle článku 5 §§ 1 a 3 zákona o právu na azyl z roku 1991 uprchlík ztrácí status uprchlíka, jestliže příslušný úřad shledá, že podmínky stanovené článkem 33 § 2 Ženevské konvence vztahující se ke statutu uprchlíků (viz výše uvedený odst. 24) byly splněny.

2. Zákon o cizincích

26. Článkem 18 zákona o cizincích z roku 1992 se řídí příkazy k vyhoštění. První odstavec stanoví, že vyhoštění cizince musí být nařízeno, jestliže určité skutečnosti dávají důvod k přesvědčení, že jeho přítomnost v zemi znamená nebezpečí pro veřejný klid, pořádek a bezpečnost nebo je neslučitelná s jinými veřejnými zájmy vzahujícími se k článku 8 § 2 Evropské úmluvy o lidských právech. Mezi jinými skutečnostmi, které jsou pro účely článku 18 § 2 relevantní, zmiňuje konečné rozhodnutí rakouského soudu uvalující na projednávaného uprchlíka vazební trest delší tří měsíců.

27. První věta článku 36 § 2 stanoví, že vyhoštění má být pozastanoveno na prodloužitelnou dobu až jednoho roku na žádost projednávané osoby či z vlastní iniciativy úřadů tam, kde je vyhoštění zakázáno podle článku 37 nebo se jeví být neproveditelným.

28. Článek 37 zakazuje vyhoštění cizincem do státu, ve kterém existují evidentní důvody věřit:

– že bude vystaven riziku nehumánního zacházení či odsouzení k trestu smrti (§ 1);

– že jeho život či svoboda budou ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušenství k určité sociální skupině či politického názoru (paragraf 2, který se vztahuje k článku 33 § 1 Ženevské konvence).

Vyhoštění cizince do státu, kde by byl ohrožen ve smyslu § 2, je povoleno pouze tehdy, jestliže z vážných důvodů projednávaná osoba představuje nebezpečí pro bezpečnost Rakouské republiky nebo, odsouzena konečným rozsudkem za zločin postižitelný trestem delším než pět let vězení, nebezpečí pro společnost (§ 4 vztahující se k článku 33 § 2 Ženevské konvence).

Žádný cizinec nemůže být deportován v době platnosti prozatímního opatření požadovaného Evropskou komisí nebo Soudem pro lidská práva (§ 6).

29. Podle článku 54 musí příslušný orgán na žádost cizince rozhodnout, zda existují vážné důvody pro přesvědčení, že by byl v ohrožení ve smyslu znění článku 37 § 1 nebo § 2 ve státě jím jmenovaném (§ 1).

Až do konečného rozhodnutí ve věci své žádosti nesmí být cizinec deportován do jmenovaného státu. Jestliže byl deportován do jiného státu, řízení je přerušeno pro nedostatek důkazů (§ 4).

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

30. Ve své žádosti ke Komisi (č. 25964/94) z 13. prosince 1994 pan Ahmed uvedl, že jeho vyhoštění do Somálska by ho vystavilo vážnému ohrožení v tom smyslu, že by tam s ním bylo jednáno v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

31. Komise prohlásila žádost za přípustnou 2. března 1995. Ve své zprávě z 5. července 1995 (článek 31) vyjádřila jednomyslný názor, že deportací žadatele do Somálska by došlo k porušení článku 3.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

32. Ve svém vyjádření Vláda žádala Soud, aby rozhodl, že nedošlo k porušení článku 3.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Rozsah případu

33. Ve svém vyjádření pan Ahmed žádal Soud, aby zvážil fakta případu nejen podle článku 3 Úmluvy, ale také podle článků 5 a 13.

34. Soud poznamenal, že žádná stížnost v souvislosti s články 5 a 13 Komisi ve zmíněné žádosti předložena nebyla. Jelikož rozsah případu před ním je vymezen rozhodnutím Komise o přípustnosti (viz, mezi mnoha jinými, rozsudek ve věci Masson a Van Zon v. Holandsko ze dne 28. září 1995, Série A č. 327–A, s. 16, § 40), nemůže se takové stížnosti věnovat.

II. Údajné porušení článku 3 Úmluvy

35. Žadatel uvedl, že kdyby byl deportován do Somálska, zcela jistě by tam byl podroben zacházení zakázanému článkem 3 Úmluvy, který stanoví:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu."

Tím, že mu rakouské úřady přiznaly 15. května 1992 status uprchlíka, uznaly, jak uvedl, skutečnost tohoto ohrožení. Podle posledních zpráv se situace v Somálsku od té doby nijak výrazně nezměnila. Země byla stále dějištěm bratrovražedné války soupeřících klanů. On sám byl stále ještě podezříván k příslušnosti k jednomu z nich, USC, a v Somálsku mu proto stále hrozilo pronásledování. Pouze jeho trestní odsouzení zavinilo, že ztratil status uprchlíka; avšak údajná závažnost zločinů, které osoba spáchala, nebyla dostačující, aby ospravedlnila ohrožení jejího života.

36. Komise vpodstatě uznala výše uvedený argument. Poznamenala zvláště, že národní úřady na podporu svého rozhodnutí odebrat žadatelovi jeho status uprchlíka neuvedly žádný nový faktor ukazující na to, že by ohrožení při jeho návratu do Somálska již zaniklo.

37. Vláda se také domnívala, že pan Ahmed by v Somálsku riskoval, že bude podroben zacházení neslučitelnému s článkem 3. Avšak prohlásila, že vyhověla požadavkům tohoto ustanovení jen do té míry, jakou dovoluje rakouská legislativa. Jelikož příkaz k vyhoštění byl konečný, nemohl již být dále odkládán. To znamenalo, že podle rakouského práva by zastavení opatření proti žadateli bylo jediným způsobem, jak by mohl zákonně zůstat na území Rakouska. Navíc předložením žádosti podle článku 36 § 2 zákona o cizincích (viz výše uvedený odst. 27) byl pan Ahmed oprávněn k prodloužení pobytu tak dlouho, dokud by platilo jeho ohrožení v Somálsku. Kdyby tato žádost byla zamítnuta, mohl se ještě obrátit k ústavnímu soudu a správnímu soudu.

38. Soud znovu především zdůraznil, že Smluvní státy mají právo, vycházející ze zavedeného mezinárodního práva a podřízené jejich smluvním závazkům včetně Úmluvy, kontrolovat příchod, pobyt a vyhoštění cizinců. Taktéž poznamenal, že právo na politický azyl není obsaženo ani v Úmluvě, ani v Protokolech (viz rozsudek ve věci Vilvarajah a další v. Spojené království ze dne 30. října 1991, Série A č. 215, s. 34, § 102).

39. Avšak z vyhoštění cizince Smluvním státem může vyvstat spor s článkem 3 a odtud vyplývá podle Úmluvy odpovědnost tohoto státu tam, kde byly prokázány oprávněné důvody věřit, že projednávaná osoba by vyhoštěním čelila skutečnému riziku, že bude ve své zemi podrobena zacházení v rozporu s článkem 3. Za

těchto okolností článek 3 zahrnuje povinnost nevyhostit projednávanou osobu do takové země (viz rozsudky ve věcech Soering v. Spojené království ze dne 7. července 1989, Série A č. 161, s. 35, §§ 90–91; Cruz Varas a další v. Švédsko ze dne 20. března 1991, Série A č. 201, s. 28, §§ 69–70; výše zmíněný Vilvarajah a další, s. 34, § 103; Chahal v. Spojené království ze dne 15. listopadu 1996).

40. Soud dále opakovaně zdůraznil, že článek 3, který uchovává jednu ze základních hodnot demokratických společností (viz výše zmíněný rozsudek ve věci Soering, str. 34, § 88), zakazuje důraznými formulacemi mučení nebo nehumánní či ponižující zacházení nebo trestání bez ohledu na chování oběti. Nepodobný většině základních odstavců Úmluvy a Protokolů č. 1 a č. 4, článek 3 neobsahuje žádná ustanovení pro výjimky a žádná jeho derogace není podle článku 15 přípustná dokonce ani v případě veřejného ohrožení státní existence (viz rozsudky ve věcech Irsko v. Spojené království ze dne 18. ledna 1978, série A č. 25, s. 65, § 163, Tomasi v. Francie*) ze dne 27. srpna 1992, Sérei A č. 241–A, s. 42, § 115 výše zmíněný Chahal, s. ..., § 79).

41. Výše uvedený princip je rovněž platný, když spory podle článku 3 vyvstanou v případech vyhoštění. Podle toho činnost projednávaných jednotlivců, jakkoli nežádoucí a nebezpečná, nemůže mít zásadní význam. Ochrana poskytovaná článkem 3 je tak rozsáhlejší než ta, která je stanovena článkem 33 Úmluvy Spojených národů o statutu uprchlíků z roku 1951 (viz výše uvedený odst. 24 a výše zmíněný rozsudek ve věci Chahal, s. ..., § 80).

42. Stejně jako Komise Soud přikládá zvláštní význam skutečnosti, že 15. května 1992 rakouský ministr vnitra přiznal žadateli status uprchlíka v rámci znění Ženevské konvence (viz výše uvedené odst. 11 a 24) poté, co shledal přijatelným jeho tvrzení, že jeho činnost v opoziční skupině a celková situace v Somálsku dávají důvod k obavám, že v případě návratu by byl podroben perzekuci (viz výše uvedený odst. 11). Přesto, že žadatel o dva roky později svůj status ztratil, stalo se tak výhradně pro jeho trestné činy; následky jeho vyhoštění nebyly brány v úvahu (viz výše uvedený odst. 12).

43. Z hlediska odhadnutí rizika v případě ještě neuskutečněného vyhoštění však musí být skutečně posuzovanou dobou ta, kdy Soud zvažuje tento případ. Ačkoliv historická situace je důležitá, protože může osvětlit nynější stav a jeho pravděpodobný vývoj, rozhodující jsou současné podmínky (viz výše zmíněný rozsudek ve věci Chahal, s. ..., § 86).

44. S ohledem na současnou situaci v Somálsku Soud založil své hodnocení na shledání Komise, jíž podle Úmluvy úkol zjištění a ověření skutečností náleží především (viz, inter alia, výše zmíněný rozsudek ve věci Cruz Varas a další, s. 29, § 74). Ve své zprávě z 5. července 1995 Komise poznamenala, že situace v Somálsku se od roku 1992 téměř nezměnila. Země byla stále ve stavu občanské války a stále probíhaly boje mezi množstvím klanů soupeřících navzájem o vládu nad zemí. Neexistoval žádný náznak, že by nebezpečí, kterému by žadatel byl vystaven v roce 1992, zmizelo, nebo že by jakýkoliv veřejný orgán byl schopen poskytnout mu ochranu.

45. Před Soudem Vláda nezpochybnila žadatelovo vyjádření, že v situaci v jeho zemi nedošlo k viditelnému zlepšení. Na druhou stranu vysvětlila, že rakouské úřady se rozhodly pozastavit vykonání projednávaného vyhoštění, protože rovněž shledaly, že tak, jak se věci mají, se pan Ahmed nemohl vrátit do Somálska, aniž by riskoval zacházení v rozporu s článkem 3.

46. V této věci Soud dospěl ke stejnému závěru, který navíc nebyl v rozporu s žádným materiálem ve spisu či informací přednesenou těmi, kdo se dostavili ke slyšení; tento závěr nebyl z hlediska zásadní povahy článku 3 vyvrácen ani žadatelovým trestným činem či současným nedostatkem státní moci v Somálsku.

---

*) Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit III/95, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 12850/87, str. 14.

47. Dále prohlašuje, že žadatelova deportace do Somálska by porušovala článek 3 Úmluvy tak dlouho, dokud mu hrozí vážné nebezpečí být podroben mučení nebo nehumánnímu či ponižujícímu zacházení.

III. Aplikace článku 50 Úmluvy

48. Článek 50 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění."

Podle tohoto ustanovení žadatel požadoval náhradu za újmu a uhrazení svých výdajů.

49. Dosud nedošlo k porušení článku 3. Nicméně Soud shledal, že v případě uskutečnění by deportace pana Ahmeda takové porušení vyvolala, proto článek 50 musí být brán jako použitelný v souvislosti se skutečnostmi předloženého případu (viz, mutatis mutandis, rozsudek ve věci Beldjoudi v. Francie ze dne 26. března 1992, Série A č. 234–A, s. 29, § 84).

A. Újma

50. Pan Ahmed požadoval 16 250 rakouských šilinků (ATS) jako náhradu za ztrátu výdělku v době mezi 14. prosincem 1994 a 23. březnem 1995, během níž, jak prohlásil, bylo jeho uvěznění nezákonné.

Delegát Komise se nevyjádřil.

Stejně jako Vláda Soud nespatřuje žádnou příčinnou spojitost mezi údajnou peněžní újmou a závěrem s ohledem na článek 3 (viz výše uvedený odst. 47). Tento požadavek musí být proto zamítnut.

51. Žadatel dále požadoval odškodnění za morální újmu částkou, kterou přenechal k rozhodnutí Soudu.

Vláda ponechala tuto záležitost na úvaze Soudu; delegát Komise se nevyjádřil.

Soud shledal, že žadatel musel utrpět morální újmu, ale že současný rozsudek mu v tomto směru poskytuje dostatečné zadostiučinění.

B. Náklady a výdaje

52. Pokud se týká nákladů a výdajů zaplacených za řízení u rakouských soudů a později u institucí Úmluvy, pan Ahmed požadoval 240 000 ATS včetně 100 000 ATS za soudní poplatky vydané ve Strasbourgu.

Vláda prohlásila, že nebyla v postavení vyjadřovat se k těmto částkám, jelikož neměla dostačující informace o tom, jak k nim žadatel došel. Jestliže by však Soud shledal porušení, byla připravena zaplatit 100 000 ATS. Delegát Komise se nevyjádřil.

53. Po provedení odhadu na srovnatelném základě Soud z tohoto titulu přiznává žadateli 150 000 ATS.

C. Úrok z prodlení

54. V souladu s informací dostupnou Soudu je zákonná úroková míra užívaná v Rakousku ke dni přijetí tohoto rozsudku 4 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. rozhoduje, že nemá pravomoc zvážit žadatelovy stížnosti v souvislosti s články 5 a 13 Úmluvy;

2. rozhoduje, že dokud by žadatel čelil v Somálsku reálnému riziku, že bude trpět zacházením v rozporu s článkem 3 Úmluvy, došlo by k případě provedení rozhodnutí deportovat ho k porušení tohoto ustanovení;

3. rozhoduje, že pokud se týká peněžní újmy utrpěné žadatelem, tento rozsudek mu pro účely článku 50 Úmluvy poskytuje dostatečně spravedlivé zadostiučinění;

4. rozhoduje, že žalovaný stát zaplatí žadateli během tří měsíců 150 000 (sto padesát tisíc) rakouských šilinků za náklady a výdaje a že prostý úrok 4 % ročně bude splatný od vypršení výše uvedených tří měsíců až do vyrovnání;

5. zamítá zbytek žadatelových požadavků.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném jednání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 17. prosince 1996.

Herbert PETZOLD
tajemník

Rudolf BERNHARDT
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
21. listopadu 1995
VĚC ACQUAVIVA
(Rozsudek ve věci Acquaviva v. Francie)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva") a příslušnými ustanoveními Jednacího řádu A jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal, předseda, F. Matscher, L. – E. Pettiti, C. Russo, A. Spielmann, S. K. Martens, A. N. Loizou, A. B. Baka, K. Jungwiert a dále H. Petzold, tajemník Soudu, po neveřejné poradě, která se konala ve dnech 26. června a 23. října 1995, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise") 9. září 1994 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č.19248/91) proti Francouzské republice, předložené Komisi podle článku 25 třemi francouzskými občany panem Ange–François, paní Anne–Marie a paní Marie–Noëlle Acquavivovými 16. prosince 1991.

Požadavek Komise vycházel z článků 44 a 48 a prohlášení, kterým Francie uznala obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem žádosti bylo získání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků žalovaného státu podle článku 6 § 1 Úmluvy.

2. V odpovědi na dotaz učiněný podle ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu A žadatelé uvedli, že si přejí osobně se zúčastnit řízení, a ustanovili advokáta, který je bude zastupovat (ust. 30).

3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován L. – E. Pettiti, zvolený soudce francouzské národnosti (článek 43 Úmluvy), a R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 3 /b/). Dne 24. září vylosoval předseda za přítomnosti tajemníka dalších sedm členů, a to pány F. Matschera, C. Russoa, A. Spielmanna, S. K. Martense, A. N. Loizou, A. B. Baku a K. Jungwierta (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 4).

4. Pan Ryssdal z titulu funkce předsedy Senátu (ust. 21 § 5) prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem francouzské vlády (dále jen „Vláda"), právním zástupcem žadatelů a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 37 § 1 a 38). Na základě toho tajemník obdržel vyjádření žadatelů 24. března 1995 a 1. dubna 1995 pak vyjádření Vlády. Žadatelé na něj odpověděli svým vyjádřením 3. května 1995. Dne 2. května tajemník Komise informoval tajemníka Soudu, že delegát své vyjádření přednese při zasedání Soudu.

Dne 16. ledna 1995 Komise vydala spis o řízení před ní, jak si od ní na základě pokynů předsedy vyžádal tajemník Soudu.

5. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 19. června 1995. Soud předtím vykonal přípravné řízení.

K Soudu se dostavili:

(a) za Vládu M. Picardová, smírčí soudce, pověřená právním oddělením ministerstva zahraničí, zástupce Vlády, J. – P. Vidallier, smírčí soudce, pověřený oddělením trestních případů a odvolání ministerstva spravedlnosti, poradce;

(b) za Komisi D. Šváby, delegát;

(c) za žadatele V. Stagnara, advokát, F. Martini, advokát, právní zástupci.

Soud vyslechl úvodní přednesy pánů Švábyho, Stagnara a paní Picardové.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

6. Dne 15. listopadu 1987 přibližně ve 20 hodin byli příslušníci četnického oddílu ve Vescovatu telefonicky informováni paní R. o tom, že právě došlo k přepadení její a manželovy farmy v Querciolu, Sorbo Ocagnano (Haute-Corse). Pachatel útoku byl smrtelně zraněn.

Když četníci dorazili na místo činu, našli tělo muže, jenž byl později při pitvě identifikován jako Jean-Baptiste Acquaviva, syn a bratr žadatelů. Zemřelý byl militantní nacionalista na útěku, jehož fotografie byla zveřejněna na policejních vyhláškách, nabízejících odměnu za informaci vedoucí k jeho zadržení.

R. byl okamžitě umístěn v policejní vazbě, ale byl propuštěn v jednu hodinu a třicet minut 16. listopadu 1987. Jeho žena byla také vyslýchána. Zpráva o pitvě byla vydána 17. listopadu 1987. Následující den státní zástupce v Bastii požádal o balistický a toxikologický rozbor, které mu byly předloženy 4. prosince 1987 a 4. ledna 1988.

7. Ve dvou prohlášeních vydaných den po zabití označila Fronta národního osvobození Korsiky (dále jen „FLNC") – organizace, která byla v lednu 1983 rozpuštěna – zesnulého jako „soudruha ve zbrani" a „mučedníka národní věci", úmyslně zavražděného panem R.

Dne 18. listopadu 1987 pan a paní R. odjeli z Korsiky pod falešnými jmény, jelikož byli velitelem místního četnictva varováni, že nemůže zaručit jejich bezpečnost. Zařízení zmizelo z farmy pana a paní R. 20. listopadu.

8. Dne 3. prosince 1987 policejní vyšetřování dospělo k tomu, že existovaly dostatečně vážné a pevné důkazy k obvinění R. ze smrtelného zranění, ale že evidentně jednal v sebeobraně.

Dne 11. prosince 1987 rodiče zesnulého podali proti R. žalobu obviňující ho z úkladné vraždy a podali žádost, aby se mohli připojit k soudnímu řízení jako civilní účastník. Přáli si objasnit okolnosti smrti jejich syna a požadovali rekonstrukci událostí; neuplatňovali žádnou škodu. Dne 14. ledna 1988 složili zálohu na náklady ve výši 5000 francouzských franků (FF) na základě rozhodnutí ze 14. prosince 1987.

9. Dne 19. prosince 1987 byla farma R., která byla pod policejním dohledem, částečně zničena bombovým útokem. Vyšetřování zavedené v této záležitosti bylo ukončeno 2. ledna 1990 podle amnestie z 10. července 1989.

A. Vyšetřování v Bastii

1. Vyšetřující soudce

10. Dne 25. ledna 1988 bylo zahájeno vyšetřování ve věci obvinění ze smrtelného zranění neznámým pachatelem. Toho dne byl také soudce Catalano pověřen vyšetřováním a státní zastupitelství požádalo o vyšetření a rekonstrukci událostí.

11. Žadatelé byli vyslechnuti 8. dubna 1988. Dne 13. června 1988 státní zastupitelství požádalo o svědectví lékaře, který podepsal úmrtní list, a velitele četníků. Tyto dvě osoby byly vyslechnuty 25. srpna 1988.

Civilní účastníci byli předvoláni na 4. července 1988, avšak neučinili tak, neboť jejich právník se nemohl dostavit.

Dne 2. září 1988 vyšetřující soudce požádal o vyjádření lékaře, kteří vykonali pitvu. Ti předložili své vyjádření 23. září. Dne 20. září byly převzaty důkazy od zúčastněných četníků jako svědectví.

12. Dne 27. září 1988 byla farma R., která byla na jaře 1988 odkoupena ministerstvem zemědělství, zapečetěna.

13. Dne 13. října 1988 byli žadatelé vyslechnuti v souvislosti s lékařskou zprávou. Trvali na své stížnosti a zdůraznili potřebu rekonstrukce.

Dne 20. října 1988 byl R. předvolán k přednesení svědectví, ale požádal soudce, aby ho omluvil, a k výslechu se 3. listopadu nedostavil.

14. V dodatečném vyjádření z 26. října 1988 státní zástupce požadoval nové zprávy odborníků, zvláště balistický rozbor. O měsíc později také civilní účastníci usilovali o další kroky ve vyšetřování.

Dne 10. ledna 1989 vyšetřující soudce navštívil letiště Orly blízko Paříže, aby vyslechl pana R. jako „svědka zastoupeného advokátem " a jeho ženu jako řádného svědka.

15. Dne 11. ledna 1989 soudce zamítl žádosti o další kroky ve vyšetřování předložené státním zastupitelstvím a civilními účastníky. Státní zastupitelství a civilní účastníci měli proti jeho rozhodnutí námitky.

Pan Catalano, jenž byl jmenován do jiné funkce, byl 12. ledna 1989 nahrazen soudcem Sieversem.

2. Oddělení žalob Odvolacího soudu v Bastii

(a) Řízení týkající se rekonstrukce

16. Státní zástupce v Bastii a civilní účastníci se odvolali k oddělení žalob Odvolacího soudu v Bastii, který v předběžném rozhodnutí z 22. února 1989 rozhodl, že odmítnutí učinit požadované kroky ve vyšetřování zasáhlo do práv civilních účastníků.

V souladu s vyjádřením vrchního státního zástupce oddělení žalob zrušilo rozhodnutí soudce Catalana a nařídilo další kroky ve vyšetřování včetně rekonstrukce událostí na místě činu za přítomnosti R. a dvou balistických expertů. Úkolem provést rekonstrukci pověřili soudce Sieverse a nařídili, že náklady na odborné zprávy budou vyplaceny z veřejných fondů.

17. Dne 31. května 1989 státní zastupitelství předložilo další návrh, podle kterého měli být pan a paní R. přivedeni na místo činu za účelem rekonstrukce. R. byl vyslechnut jako „svědek zastoupený advokátem" v Paříži 27. června 1989.

18. Dne 10. října 1989 četníci shledali, že pečeti na farmě byly porušeny a že předmět doličný, vchodové dveře, které nesly známky střelby, byly odcizeny. Ve zprávě předložené o deset dní později velitel četníků vyjádřil, že toto znemožnilo provedení rekonstrukce za uspokojivých podmínek, zvláště z hlediska skutečnosti, že v domě nebylo žádné zařízení.

Vyšetřující soudce navštívil místo činu 23. října 1989. Pana R. vyslechl v Paříži 26. října.

19. Dne 31. října 1989 státní zastupitelství v Bastii žádalo zavedení vyšetřování v záležitosti porušení pečetí a krádeže vchodových dveří neznámým pachatelem. Toto vyšetřování bylo následně uzavřeno výrokem shledávajícím, že není o čem rozhodovat.

20. Dne 7. listopadu 1989 vyšetřující soudce nařídil šetření týkající se odstranění zařízení a zmizení dveří. Navštívil místo 9. listopadu a následujícího dne vyslechl žadatele v souvislosti s přípravou rekonstrukce.

V průběhu tohoto šetření soudce vyslechl četníky, kterých se případ týkal, 15. listopadu 1989, syna pana a paní R. 8. prosince a 18. prosince státního zástupce, který byl přivolán v noci, kdy došlo k zabití. Dne 20. prosince vydal pokyny pro předložení důkazů.

21. Vrchní státní zástupce v Bastii mu 15. ledna 1990 sdělil, že provedení rekonstrukce bylo plánováno od začátku vyšetřování.

Rekonstrukce, která se měla uskutečnit 16. ledna 1990 a proběhnout za zvýšených bezpečnostních opatření, se nekonala z důvodů nepřítomnosti R. a důstojníka četnictva, který prováděl šetření, a odmítnutí žadatelů zúčastnit se za takových podmínek.

22. Následující den žadatelé požadovali, aby byla přijata donucovací opatření, pokud se týká pana a paní R. Dne 19. ledna 1990 státní zastupitelství požádalo o předání materiálů oddělení žalob k rozhodnutí o nových žádostech a stanovení dalšího postupu.

23. Dne 29. ledna 1990 soudce Sievers předal spis oddělení žalob, které 7. března 1990 nařídilo, aby případ byl předán vrchnímu státnímu zástupci. Dne 21. května 1990 posledně zmíněný požádal o rekonstrukci událostí.

24. Dne 12. června 1990 žadatelé podali stížnost týkající se porušení pečetí na domě R. a krádeže vchodových dveří; rovněž žádali, aby se mohli k soudnímu řízení připojit jako civilní účastníci. Tato stížnost týkající se krádeže, zatajení a zničení důkazů byla shledána nepřípustnou z technických důvodů.

(b) Prozatímní řízení týkající se statutu „svědka zastoupeného advokátem"

25. Dne 13. června 1990 se konalo zasedání oddělení žalob Odvolacího soudu v Bastii. Na začátku slyšení žadatelé protestovali proti přítomnosti právníků R., „svědka zastoupeného advokátem", v soudní síni. Prozatímním rozhodnutím vyneseným téhož dne soud námitku povolil a rozsudek ve zbývajících záležitostech odložil na 20. června.

26. R. se podle zákona odvolal ke kasačnímu soudu a požadoval urychlené slyšení ve své záležitosti. Oddělení žalob v Bastii 20. června 1990 rozhodlo pozastavit řízení až do rozhodnutí kasačního soudu. Toho dne také předseda oddělení nařídil vyšetřujícímu soudci, aby nepodnikal žádné nové kroky až do vydání dalších pokynů.

27. Na žádost státního zástupce a poté i vrchního státního zástupce oddělení žalob rozhodnutím z 27. června 1990 anulovalo pět kroků učiněných ve vyšetřování po 29. lednu 1990.

28. Dne 27. listopadu 1990 kasační soud zamítl odvolání R., které prohlásil za nepřípustné z toho důvodu, že jeho status „svědka zastoupeného právníkem" mu nepropůjčoval pozici účastníka soudního řízení.

Status „svědek zastoupený advokátem", zavedený zákonem č. 87–1062 z 30. prosince 1987, zamýšlel poskytnout osobám, které jsou předmětem žaloby podané civilním účastníkem, stejné záruky jako osobám, které jsou obžalovány nebo, podle současné terminologie, podrobeny soudnímu vyšetřování.

B. Vyšetřování ve Versailles

29. Na žádost vrchního státního zástupce kasační soud 27. února 1991 rozhodl odebrat jurisdikci oddělení žalob v Bastii. Z důvodů veřejné bezpečnosti předal řízení zavedené proti neznámému pachateli ve věci smrtelného zranění oddělení žalob Odvolacího soudu ve Versailles.

30. Toto oddělení posoudilo spis o případu tak, jak byl předán soudcem Sieversem podle jeho rozhodnutí z 29. ledna 1990.

Dne 21. června 1991 vydalo předběžné rozhodnutí, ve kterém vzalo v úvahu žádost vrchního státního zástupce a rozhodlo, „že nebylo nutné vykonat rekonstrukci nařízenou oddělením žalob v Bastii". Rekonstrukce již nemohla „být provedena za uspokojivých podmínek. Krom toho by účast pana a paní R. při takové události znamenala nepřijatelné riziko z hlediska nedostatku bezpečnosti panujícímu v projednávané oblasti, jak vyplývá z policejních hlášení."

Anulovalo všechny kroky učiněné ve věci rekonstrukce, pověřilo svého předsedu, aby pokračoval v dodatečných vyšetřovacích opatřeních schválených 22. února 1989, a nařídilo, že od toho okamžiku další náklady budou hrazeny civilními účastníky, kteří mohou být požádáni o složení další zálohy.

31. Dopisem z 27. srpna 1991 se předseda oddělení žalob obrátil na žadatele, aby ho informovali o tom, jaké kroky by podle nich měly být podniknuty, a 29. října 1991 oddělení žalob předalo vyšetřovací spis kanceláři státního zástupce, aby učinil konečný návrh.

32. Dne 30. října 1991 kancelář státního zástupce ve Versailles požádala o výrok shledávající, že není o čem rozhodovat. Dne 19. listopadu 1991 žadatelé předložili písemné vyjádření usilující o rekonstrukci události.

V rozhodnutí z 10. prosince 1991 oddělení žalob ve Versailles shledalo, že R. jednal v sebeobraně a že neexistovaly dostatečné důkazy, aby ospravedlnily obvinění kohokoliv ze zločinu, který byl předmětem řízení. Prohlásilo proto, že není o čem rozhodovat.

33. Žadatelé proti tomuto rozhodnutí podali podle zákona odvolání. V rozsudku ze 14. dubna 1992 bylo jejich odvolání shledáno nepřípustným trestním oddělením kasačního soudu na základě toho, že žádost nebyla předložena tajemníkovi odvolacího soudu, ale byla zaslána přímo kasačnímu soudu bez zprostředkování právníkem, který má právo slyšení před kasačním soudem. Důvody odvolání tudíž nebyly kasačnímu soudu právoplatně předloženy. Rozhodnutí bylo žadatelům doručeno 1. září 1992.

II. Příslušné domácí právo a praxe

34. Článek 2 trestního řádu stanoví:

„Každý, kdo osobně utrpí újmu přímo způsobenou závažným zločinem, méně závažným zločinem nebo přestupkem, může zahájit řízení jako civilní účastník, aby dosáhl náhrady za takovou újmu.

Zastavení takového řízení nemůže oddálit či zastavit trestní řízení kromě případů uvedených v odst. 3 článku 6 tohoto zákona."

Ovšem v případě přestupků může trestní řízení zahájit pouze orgán žaloby.

Podle odst. 3 článku 6 trestního řádu:

„Trestní řízení může být navíc zastaveno narovnáním, ve kterém je pro tuto možnost učiněno přesné ustanovení. Může být také zastaveno v případě stažení žaloby tam, kde tato byla podstatnou podmínkou pro zahájení řízení."

35. Žádost civilního účastníka, která má za výsledek zastavení řízení u občanských soudů, může být kdykoliv předložena vyšetřujícímu soudci nebo oddělení žalob až do rozhodnutí uzavírajícího vyšetřování. Odporovat jí mohou orgán žaloby, osoba podrobená vyšetřování nebo jiný civilní účastník, nebo ji může vyšetřující soudce z vlastní iniciativy prohlásit za nepřípustnou nařízením, které musí stanovit důvody a proti kterému je možno se odvolat (článek 87 trestního řádu).

Rozhodnutí vyšetřujícího orgánu povolující žádost civilního účastníka připojit se k řízení neovlivňuje rozhodnutí soudu týkající se přijatelnosti této žádosti.

36. Zásah civilního účastníka může být motivován pouze přáním podpořit veřejnou žalobu a zajistit prokázání viny obžalovaného. Z tohoto důvodu, v souladu s ustálenou judikaturou, může být žádost civilního účastníka přijatelná dokonce i v případě, kdy nárokování újmy není možné. Jako civilní účastník je oběť informována o krocích podniknutých ve vyšetřování, může se odvolat proti rozhodnutí rozporným s jejími zájmy a má přístup k vyšetřovacímu spisu za stejných podmínek jako osoba, proti níž je vyšetřování zavedeno.

37. Jestliže je vyšetřování, které bylo zavedeno na základě stížnosti civilního účastníka, uzavřeno výrokem shledávajícím, že není o čem rozhodovat, každá osoba, která byla předmětem stížnosti, může u trestního a občanského soudu usilovat o náhradu škody a požadovat zahájení trestního řízení proti civilnímu účastníkovi za křivé nařčení; orgán žaloby může také předvolat civilního účastníka před trestní soud, u něhož bylo řízení zahájeno. Jestliže je žádost civilního účastníka prohlášena za nesprávnou a kverulantskou, soud může udělit občanskou pokutu nepřesahující 100 000 FRF (článek 91 trestního řádu).

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

38. Pan a paní Acuqvivovi a jejich dcera podali žádost ke Komisi 16. prosince 1991. Stěžovali si na délku vyšetřovacího řízení zahájeného na základě jejich žádosti civilního účastníka a udali různé stížnosti podle článku 6 § 1 Úmluvy týkající se rozsudku Odvolacího soudu ve Versailles.

39. Komise prohlásila žádost (č. 19248/91) za přípustnou 1. září 1993, pokud se týkalo délky řízení. Ve své zprávě z 4. července 1994 (článek 31) Komise vyjádřila třiadvaceti hlasy proti jednomu názor, že došlo k porušení článku 6 § 1.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

40. Ve svém vyjádření Vláda žádala Soud, aby rozhodl,
„že žádost podaná Acquavivovými byla v rozporu s ustanoveními Úmluvy a, jako alternativní řešení, že byla neodůvodněná".

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

41. Rodina Acquavivových si stěžovala na délku řízení souvisejícího s vyšetřováním stížnosti předložené v jejich žádosti civilního účastníka. Podle jejich názoru byla v rozporu s článkem 6 § 1 Úmluvy, podle něhož:
„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla...v přiměřené lhůtě projednána ... soudem,..., který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích..."

A. Aplikovatelnost článku 6 § 1

42. Stěžejním návrhem Vlády, který nepřednesla před Komisí, bylo, že projednávané řízení se netýkalo „občanských práv a závazků". Nepopírala, že pan Acquaviva a jeho žena a dcera byli oprávněni odhalit pravdu o okolnostech smrti jejich syna a bratra, předložit žádost civilního účastníka o podání veřejné žaloby a požadovat určité kroky ve vyšetřování. Avšak z hlediska aplikovatelnosti článku 6 § 1 zformulovala rozdíl mezi žádostí civilního účastníka usilující o „odplatu" a takovou, jejímž účelem bylo získání náhrady škody.
Vláda trvala na tom, že jediným cílem žadatelů bylo zahájit vyšetřování. Jejich iniciativa neměla proto občanský charakter v rámci znění článku 6 § 1, ledaže by bylo uznáno, že Úmluva zajišťuje každému právo požadovat trestní odsouzení nebo přinejmenším zahájení trestního řízení proti jiné osobě. Navíc, podání žádosti civilního účastníka bylo třeba odlišit od požadování náhrady, které by mohlo takový krok doprovázet nebo následovat. V tomto případě pro žadatele nevzniklo žádné právo na náhradu a u žádného soudu nebylo zahájeno řízení řešící jakýkoliv spor v této věci.

43. Žadatelé zdůraznili, že jejich žádost civilního účastníka – předložená za účelem podání veřejné žaloby – byla povolena vyšetřujícím soudcem, který je požádal o složení jisté částky peněz jako zálohy na náklady. Soudce tak uznal platnost jejich sporu bez jakéhokoliv rozhodování o jejich právu na náhradu škody, které by mohlo vzniknout pouze v případě odsouzení trestním soudem. Výsledek řízení byl proto rozhodující pro jejich právo na náhradu ve smyslu jejich peněžní a morální újmy.

44. Delegát Komise upozornil, že Komise sama shledala článek 6 § 1 aplikovatelným na základě rozsudku ve věci Tomasi v. Francie ze dne 27. srpna 1992 (Série A č. 241–A, s. 43, § 121). Podání žádosti civilního účastníka žadateli, ačkoliv nebyla doprovázena požadavkem na náhradu škody, vyjadřovalo jejich přání vyvi-

nout iniciativu k zajištění úhrady za škodu, kterou utrpěli; uzavření vyšetřování výrokem shledávajícím, že nebylo o čem rozhodovat, bylo rozhodující pro jejich občanská práva.

45. Soud zopakoval, že aplikovatelnost jedné ze zásadních klauzulí Úmluvy ve své nejvlastnější podstatě stanoví, aby spor o skutkové podstatě případu byl posuzován nezávisle na předchozím postoji žalovaného státu (viz, inter alia, rozsudky v následujících věcech: „Belgian linguistic" ze dne 9. února 1967, Série A č. 5, s. 18–19; Barthold v. Německo ze dne 25. března 1985, Série A č. 90, s. 20, § 41; H. v. Francie ze dne 24. října 1989, Série A č. 162, s. 20, § 47). Soud proto bude zkoumat otázku, zda se projednávané řízení týkalo sporu o „občanských právech a závazcích" žadatelů.

46. V souladu s principy stanovenými jeho precedenčním právem (viz rozsudky ve věcech Zander v. Švédsko ze dne 25. listopadu 1993, Série A č. 279–B, s. 38, § 22 a Kerojarvi v. Finsko ze dne 19. července 1995, Série A č. 322, s. 12, § 32) Soud musí zjistit, zda zde existoval spor o „právo", o němž lze říci, že je, alespoň na pravděpodobném základě, uznáváno domácími zákony. Spor musí být opravdový a závažný; nemusí se týkat pouze existence práva, ale také jeho rozsahu a způsobu jeho uplatňování; a konečně, výsledek řízení musí být pro projednávané právo přímo rozhodující.

47. Soud poznamenal, že žádost Acquavivových, která byla povolena vyšetřujícím soudcem a nebyla zpochybněna orgánem žaloby, jim dočasně znemožnila přístup k občanskému soudu ve věci požadování náhrady za újmu, kterou mohli utrpět.

Tím, že zvolili cestu trestního řízení, žadatelé uvedli v pohyb soudní trestní řízení za účelem docílení usvědčení, které bylo zásadní podmínkou pro přiznání náhrady, a právo na podání žaloby o náhradu škody si podrželi až pro průběh soudu.

Uznání sebeobrany, které vyloučilo jakoukoliv trestní či občanskou odpovědnost, učiněné oddělením žalob Odvolacího soudu ve Versailles (viz výše uvedený odst. 32) je připravilo o právo podat žalobu o náhradu. Výsledek řízení byl proto, z hlediska článku 6 § 1, přímo rozhodující pro stanovení jejich práva na náhradu.

48. Článek 6 § 1 je tedy na projednávaný případ aplikovatelný.

B. Soulad s článkem 6 § 1

49. Zbývá stanovit, zda byla překročena „přijatelná lhůta". Žadatelé a Komise prohlásili, že byla, zatímco Vláda byla opačného názoru.

1. Doba braná v úvahu

50. Podle žadatelů a Komise řízení započalo 11. prosince 1987, kdy Acquavivovi předložili svou žádost civilního účastníka vyšetřujícímu soudci, a skončilo 14. dubna 1992 rozsudkem kasačního soudu, který prohlásil jejich žádost za nepřípustnou z hlediska zákona (viz výše uvedené odst. 8 a 33).

51. Před Soudem Vláda namítala, že řízení skončilo rozhodnutím oddělení žalob odvolacího soudu ve Versailles, který 10. prosince 1991 (viz výše uvedený odst. 32) shledal, že obžalovaný jednal v sebeobraně; jelikož odvolání Acquavivových bylo kasačním soudem prohlášeno za nepřípustné, nemohlo být zahrnuto do výpočtu příslušné doby.

52. V souladu se svým ustáleným precedenčním právem (viz, inter alia, výše citovaný rozsudek ve věci Tomasi v. Francie, s. 43, § 124) se Soud domnívá, že řízení u kasačního soudu by mělo být bráno v úvahu. Shledal proto, že příslušná doba probíhala od 11. prosince 1987 do 14. dubna 1992, čtyři roky a čtyři měsíce.

2. Přiměřenost délky řízení

53. Přiměřenost délky řízení musí být posuzována ve světle okolností případu a s ohledem na kritéria stanovená precedenčním právem Soudu, zvláště na komplikovanost případu a chování stran a odpovědných orgánů (viz, inter alia, rozsudky ve věcech Vernillo v. Francie ze dne 20. února 1991, Série A č. 198, s. 12, § 30 a Monnet v. Francie ze dne 27. října 1993, Série A č. 273–A, s. 11, § 27).

(a) Komplikovanost případu

54. Žadatelé tvrdili, že případ nebyl nijak komplikovaný.

55. Komise sdílela tento názor.

56. Vláda na druhé straně namítala, že řízení bylo vážně narušeno místním politickým klimatem, které způsobilo odjezd pana a paní R. a obtíže, na něž naráželo soudní vyšetřování. Dále, rozsah pravomoci vyšetřujícího soudce pověřeného oddělením žalob k provádění dalšího šetření a přiznání statutu „svědka zastoupeného advokátem" panu R. způsobily právní problémy a měly značný vliv na průběh řízení.

57. Soud neshledal žádné zvláštní obtíže právní povahy. Avšak nepodceňuje politickou situaci panující na Korsice v příslušné době. Tato situace způsobila, že svědci odjeli z Korsiky a báli se na ostrov vrátit i přes opatření, která státní orgány provedly pro jejich ochranu, a vedla k převedení jurisdikce od soudu v Bastii k Odvolacímu soudu ve Versailles. Toto rozhodnutí nevyhnutelně mělo za následek další prodlení.

(c) Chování žadatelů

58. Podle Vlády žadatelé přispěli k prodloužení řízení. Podáním žádosti civilních účastníků bez čekání na výsledek předběžného šetření, odmítnutím účasti na rekonstrukci 16. ledna 1990 a zahájením různých občanských řízení projednávané řízení zpomalili.

59. Žadatelé odpověděli, že stížnost podali proto, aby vyvážili pasivitu soudních orgánů, a jejich následný postoj byl veden stejným zájmem.

60. Komise zaujala názor, že ani nepřítomnnost žadatelů 4. července 1988 (viz výše uvedený odst. 11), ani jejich podání nové stížnosti civilního účastníka 12. června 1990 (viz výše uvedený odst. 24), neměly žádný vliv na délku řízení.

61. Soud zopakoval, že pouze zpoždění připsaná státu mohou opravedlnit shledání, že „přiměřená lhůta" byla překročena (viz, inter alia, výše citovaný rozsudek ve věci H. v. Francie, ss. 21–22, § 55).
V tomto případě žadatelé trvali na přítomnosti „svědka zastoupeného advokátem" na místě rekonstrukce zločinu, a tím způsobili odklad tohoto opatření (viz výše uvedený odst. 21). Namítali proti přítomnosti právníků zastupujících téhož svědka na slyšení u oddělení žalob v Bastii při posuzování stížnosti týkající se porušení pečetí (viz výše uvedený odst. 25). Dále a především se odmítli dostavit k vyšetřujícímu soudci v Bastii (viz výše uvedený odst. 11) a zúčastnit se rekonstrukce (viz výše uvedený odst. 21). Přispěli tedy k prodloužení řízení.

(c) Chování soudních orgánů

62. Hlavní kritika žadatelů se týkala neuskutečnění rekonstrukce i přes nařízení oddělení žalob v Bastii v této věci.

63. Poukazujíc na mnohé kroky podniknuté ve vyšetřování a soudní rozhodnutí přerušující řízení Vláda tvrdila, že nenastala žádná doba pasivity, která by mohla být posuzována v neprospěch soudních orgánů; posledně zmíněné jednaly v souladu se svými pravomocemi a s řádnou pracovitostí.

64. Komise vyjádřila názor, že „přiměřená lhůta" byla překročena.

65. Soud poznamenal, že nutné kroky ve vyšetřování byly učiněny obvyklým tempem v měsících následujících po smrti Jean-Baptisty Acquavivy.

Přesto v souladu s Komisí shledal, že rozhodnutí zorganizovat rekonstrukci bylo přijato až 22. února 1989, rok a tři měsíce po projednávaných událostech, a že i pak bylo datum stanoveno na 16. ledna 1990, o jedenáct měsíců později.

66. Ačkoliv státní orgány musí jednat s pečlivostí beroucí zvláštní ohledy na zájmy a práva obhajoby, nemohou opomíjet politické souvislosti tam, kde jako v tomto případě mají vliv na průběh vyšetřování (viz výše uvedené odst. 29 a 57). Takováto situace může opravedlnit průtahy v řízení, neboť článek 6 § 1 je zaměřen především na ochranu zájmů obhajoby a řádného výkonu spravedlnosti.

(d) Závěr

67. Ve světle zvláštních okolností případu a situace na Korsice v příslušné době vyšetřovací řízení celkově nepřekročila „přiměřenou dobu". Proto nedošlo k porušení článku 6 § 1.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. rozhoduje osmi hlasy proti jednomu, že článek 6 § 1 Úmluvy je v tomto případě aplikovatelný;

2. rozhoduje jednomyslně, že nedošlo k porušení článku 6 § 1.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném jednání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 21. listopadu 1995.

Herbert PETZOLD
tajemník

Rolv RYSSDAL
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
23. února 1995
VĚC GASUS DOSIER- UND FÖRDERTECHNIK GMBH
(Rozsudek ve věci Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH versus Nizozemí)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva") a příslušnými ustanoveními Jednacího řádu A jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal, předseda, F. Gölcüklü, R. Macdonald, C. Russo, S. K. Martens, I. Foighel, G. Mifsud Bonnici, P. Jambrek, K. Jungwiert, a dále H. Petzold, tajemník Soudu, po neveřejné poradě, která se konala ve dnech 22. září 1994 a 24. ledna 1995, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise") 9. prosince 1993 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 15375/89) proti Nizozemskému království, předložené Komisi podle článku 25 dne 6. července 1989 společností s ručením omezeným, založenou legálně podle německého práva, Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH.

Požadavek Komise vycházel z článků 44 a 48 a z prohlášení, jímž Nizozemí uznalo obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem žádosti bylo získání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků žalovaného státu podle článku 1 Protokolu č. 1.

2. V odpovědi na dotaz učiněný v souladu s ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu A žadatel (společnost) uvedl, že si přeje zúčastnit se řízení, a ustanovil advokáta, který ho bude zastupovat (ust. 30), ale odmítl se zúčastnit slyšení Soudu. Německá vláda poté, co byla tajemníkem Soudu informována o svém právu zasahovat do případu (článek 48 /b/ Úmluvy a ust. 33 § 3 /b/), zaslala 27. prosince 1993 dopis, ve kterém naznačila, že tak nehodlá učinit.

3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan S. K. Martens, zvolený soudce holandské národnosti (článek 43 Úmluvy), a pan R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 3 /b/). Dne 24. ledna 1994 vylosoval předseda v přítomnosti tajemníka dalších sedm členů, a to pány R. Macdonalda, C. Russoa, N. Valticose, I. Foighela, G. Mifsuda Bonniciho, P. Jambreka a K. Jungwierta (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 4). Následně pan Gölcüklü, zastupující soudce, nahradil pana Valticose, který se dalšího projednávání případu nemohl zúčastnit (ust. 22 § 1 a 24 § 1).

4. Pan Ryssdal z titulu předsedy Senátu (ust. 21 § 5) prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem nizozemské vlády (dále jen „Vláda") a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 37 § 1 a 38). Na základě toho tajemník obdržel vyjádření žadatelů 16. května 1994 a vyjádření Vlády 15. června 1994. Doplňující materiály byly od žadatele obdrženy 19. srpna 1994 a od Vlády 24. srpna. Delegát nepředložil žádné písemné vyjádření.

5. V souladu v rozhodnutím předsedy se veřejné zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 19. září 1994. Soud předtím vykonal přípravné řízení.

K Soudu se dostavili:

(a) za Vládu K. de Vey Mestdagh, ministerstvo zahraničí, zástupce Vlády, H. D. O. Blauw, advokát, právní zástupce, A.van Vliet, ministerstvo financí, A.van Eijsden, ministerstvo financí, poradci;

(b) za Komisi G. H. Thuneová, delegát.

Soud vyslechl úvodní přednesy paní Thuneové a pana Blauwa a rovněž jejich odpovědi na otázky položené soudem a některými jeho členy.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

6. Žadatel, společnost Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH (dále jen „Gasus"), je společností s ručením omezeným založenou podle německého práva, s registrovaným sídlem ve Würzburgu, Německo.

A. Pozadí případu

7. Dne 17. června zástupce Gasusu v Nizozemí obdržel od nizozemské společnosti Atlas Junior Beton B.V. (dále jen „Atlas") z Leiderdropu objednávku na míchačku na beton a doplňkové vybavení. Objednávka byla Gasusem písemně potvrzena 18. června 1980. Gasus připojil ke svému dopisu obecné podmínky prodeje, které zahrnovaly následující :

„ Ponecháváme si vlastnictví doručeného zboží až do doby, kdy jsou všechny pohledávky, současné i budoucí, včetně doplňujících požadavků vyplývajících z jednání se zákazníkem, zcela vyrovnány."

a

„ V případě zahraničních obchodů platí pouze zákony Spolkové republiky Německo."

Gasus následně obdržel objednávku na další doplňkové vybavení a potvrdil ji písemně 21. července 1980, opět přikládaje své obecné podmínky prodeje.

Bylo dojednáno, inter alia, že Atlas zajistí zvedací techniku a pracovníky potřebné k sestavení stroje, jehož hlavní součást vážila pět tun.

Mezi 25. červencem a 28. srpnem 1980 Gasus zaslal Atlasu faktury na celkovou částku 125 401,24 německých marek (DEM), proti čemuž Atlas nic nenamítal. Gasus obdržel pouze 21 672 DEM před událostmi, které jsou předmětem stížnosti.

B. Zabavení míchačky na beton a bankrot Atlasu

8. Stroj byl Gasusem instalován v areálu Atlasu; práce trvaly od 28. července do 2. srpna 1980.

9. Dne 31. července 1980 zabavil daňový správce všechen movitý majetek v areálu Atlasu za účelem nuceného prodeje v souladu s třemi soudními příkazy vydanými výběrčím přímé daně (dále jen „výběrčí daní") na celkovou částku 67 741, 59 nizozemských guldenů (NLG). Oficiální záznam obsahuje zmínku o míchačce na beton. Zpráva o zabavení byla podána Atlasu, ne však Gasusu.

10. Jelikož nebyl schopen plnit své finanční závazky, Atlas požádal o moratorium, které mu bylo přiznáno Krajským soudem v Haagu 16. října 1980.

11. Správce, právník pověřený krajským soudem, uznal, že pro Atlas nebylo možné pokračovat v jeho činnosti nezávisle, a podařilo se mu zapojit další podnik, Van Baarsen Wandplaten B. V., který jeho podnikání převzal.

Pod nátlakem zákazníků Atlasu, kteří trvali na tom, že do 23. října 1980 by mělo být dostatečně zajištěno pokračování výroby, Atlas spolu se správcem a Van Baarsenem dospěli toho data k dohodě o převzetí podniku Van Baarsenem. Tato dohoda byla uskutečnitelná pouze za spolupráce hypotečních věřitelů Atlasu – dvou bank, které Atlas financovaly a vymínily si, že vlastnictví určitých částí jeho movitých aktiv bude převedeno do jejich svěřenské správy jako záruka – a výběrčího daní, který zabavil veškerý movitý majetek v areálu Atlasu. Dohoda záležela na podmínce, že žádná třetí strana nebude uplatňovat přednostní právo na majetek, kterého se dohoda týká.

Van Baarsen by zaplatil paušální sumu 500 000 NLG za převzetí strojů Atlasu a zboží na skladě. Polovina této sumy by byla vyplacena daňovým úřadům a druhá polovina bance, NIB, která byla zmocněným vlastníkem určitého majetku, jehož se netýkalo zabavení daňovým úřadem.

Van Baarsen pokračoval v podnikání Atlasu v areálu za posledně uvedených předpokladů od 27. října, užívaje stroje a pracovní síly Atlasu.

12. Dne 21. října 1980 Gasus zaslal správci Atlasu dopis, který tento obdržel 24. října. V něm uvedl, že z peněz, které mu Atlas dlužil, obdržel pouze 21 672 DEM, a požadoval vyplacení zbylé částky. Rovněž upozornil, že míchačka na beton bude 30. října odebrána, pokud nebudou do 28. října poskytnuty dostačující záruky platby.

K vyplacení nedošlo, ale nejeví se, že by Gasus cokoli podnikl.

13. Konkurs Atlasu byl vyhlášen 30. října 1980 na žádost jeho správce a se souhlasem jeho vedení, přičemž správce byl znovu pověřen jako konkursní správce.

Konkursní řízení bylo stanoveno na 20. června 1990 pro nedostatek dalšího majetku k rozdělení. Žádný z neuspokojených věřitelů Atlasu nezískal ani část ze svých požadavků.

14. Dne 4. března 1981 obdržel ředitel pro přímé daně od Gasusu dopis, v němž z obavy před zabavením stroje vznesl námitku ve správním řízení proti zabavení. Dopisem z 15. května 1981 ředitel prohlásil administrativní námitku za nepřípustnou, protože nebyla vznesena v sedmidenní lhůtě po zabavení, jak je požadováno článkem 16 § 1 zákona o vybírání daní z roku 1845 (dále jen „zákon 1845" – viz níže uvedený odst. 29), dodávaje, že v žádném případě nevidí důvod ke zrušení příkazu k zabavení a že při rozhodování, zda tak učinit, nebyl ovlivněn skutečností, že administrativní námitka byla podána pozdě.

C. Řízení u krajského soudu v Utrechtu

15. Dne 22. května 1981 Gasus zahájil řízení proti konkursnímu správci Atlasu a Van Baarsenu u krajského soudu v Utrechtu, aby získal příkaz k navrácení míchačky na beton. Při řízení před Komisí Gasus prohlásil, že oba, správce i Van Baarsen, uznali vlastnictví Gasusu, ale odmítli se stroje vzdát, jelikož byl stále v držení daňových úřadů. Nezdálo se, že by toto řízení mohlo dospět k nějakému závěru.

16. Dne 17. září 1981 Gasus zažaloval výběrčího daní, konkursního správce a Van Baarsena u krajského soudu v Haagu. Protestoval proti zabavení a požadoval vydání příkazu, aby výběrčí daní zrušil zabavení míchačky na beton, a dalšího příkazu konkursnímu správci a Van Baarsenu, aby nebránili výkonu práv Gasusu.

Pozice Gasusu může být shrnuta následujícím způsobem. Jeho námitka proti zabavení byla založena na tvrzení, že míchačka na beton nebyla 31. července 1980 v provozu, tudíž nemohla být součástí „vybavení domu či usedlosti" v rámci znění článku 16 § 3 zákona 1845 (viz níže uvedený odst. 29). Případně pak také na tom, že zabavení bylo z různých důvodů v rozporu s občanským právem. A konečně na skutečnosti, že článek 16 § 3 brání třetí straně v protestu proti zabavení postihujícímu její vlastní majetek, což se rovná odepření „práva na projednání soudem", které je zaručeno článkem 6 § 1 Úmluvy.

17. Výběrčí daní v odpovědi podal rozsáhlou obhajobu. Konkursní správce a Van Baarsen sami neučinili prohlášení o projednávaných záležitostech, ale požadovali, aby prohlášení výběrčího daní na obhajobu a následné repliky byly brány jako jejich vlastní.

18. Krajský soud vynesl svůj rozsudek 21. prosince 1983. Zaujímaje stejné stanovisko jako výběrčí daní rozhodl, že skutečnost, že míchačka na beton nebyla v době zabavení v provozu, neruší platnost samotného zabavení. Pokud se řízení týkalo námitky proti zabavení podle článku 16 § 3 zákona 1845, soud nemohl vyhovět stížnosti Gasusu, že zabavení bylo nezákonné; jediným přípustným cílem takového řízení mohlo být posouzení, zda bylo vyhověno podmínkám článku 16 § 3. Dále, článek 6 § 1 Úmluvy zde nepřislušel a proto nebyl porušen, jelikož článek 16 se týkal uvalení a vybírání daní a zplnomocňoval státní úřady k rozhodnutím při běžném plnění povinností podle veřejného práva, tudíž se netýkal „soukromých práv a závazků".

D. Řízení Odvolacího soudu v Haagu

19. Gasus se odvolal k Odvolacímu soudu v Haagu, vyzývaje správce bankrotu Atlasu 19. března 1984 a výběrčího daní a Van Baarsena 20. března.

Prvním důvodem odvolání Gasusu bylo, že krajský soud chyboval při rozhodnutí, že zabavení bylo platné, ačkoliv míchačka na beton byla v projednávané době mimo provoz. Druhý a třetí důvod odvolání byly založeny na odmítnutí krajského soudu zabývat se obviněními Gasusu z nezákonnosti a přijmout jeho tvrzení založená na článku 6 § 1 Úmluvy.

Výběrčí daní odpověděl, že stížnosti Gasusu týkající se článku 16 § 3 zákona 1845 se rovnaly obvinění z odnětí majetku v rozporu s článkem 1 Protokolu č. 1. Popřel však, že k takovému porušení došlo.

20. Zasedání se konalo, po výměně vyjádření stran k řízení, 16. září 1986.

Na tomto zasedání se právní zástupce Gasusu znovu odvolával na článek 6 § 1 Úmluvy. Podle jeho názoru bylo pro aplikovatelnost tohoto ustanovení rozhodující to, zda žalující strana požadovala ochranu práva, které by bylo klasifikováno jako „soukromé" v rámci znění tohoto ustanovení. Jelikož Gasus požadoval ochranu proti porušení svého práva na vlastnictví míchačky na beton výběrčím daní, nepochybně „soukromého" práva ve smyslu znění zmíněného ustanovení, článek 6 § 1 zde platil; byl navíc porušen tím, že článek 16 § 3 zákona 1845 představoval omezení přístupu k soudu s ohledem na druh majetku v něm zmiňovaný.

Právní zástupce Gasusu sice souhlasil, že Gasus byl zbaven části svého vlastnictví a následkem toho utrpěl újmu, úmyslně však odmítl odkaz na článek 1 Protokolu č. 1. V rozporu s tím, co před soudem první instance i odvolacím soudem navrhoval výběrčí daní, tvrdil, že článek 16 § 3 nesouvisí se zbavením majetku, ale brání v přístupu k soudu těm, kteří hledají ochranu před zabavením a prodejem svého majetku. To vyplývá z jeho znění. Z článku 14 Ústavy, který zakazuje vyvlastnění bez náhrady, také mimochodem vyplývá: jestliže by článek 16 § 3 byl ustanovením týkajícím se zbavení majetku, byl by v rozporu s článkem 14 Ústavy. Ze zásady, že ustanovení holandské legislativy nemohou být formulována neslučitelně s Ústavou, vyplývá, že článek 16 § 3 tudíž musel být chápán pouze jako ustanovení bránící přístupu k soudu. Spory vyplývající z článku 16 § 3 byly proto „procesního", nikoliv „hmotně právního" charakteru, a proto zde byl více na místě článek 6 § 1 Úmluvy a nikoli článek 1 Protokolu č. 1.

Jelikož článek 16 § 3 evidentně porušoval článek 6 § 1, neměl být – v souladu s článkem 94 Ústavy – aplikován. To znamenalo, že článek 456 a následující občanského správního řádu platily bez omezení, a toto naopak znamenalo, že Gasus se mohl dovolávat svého práva na vlastnictví míchačky na beton, která tudíž nebyla předmětem zabavení.

21. Odvolací soud vydal rozsudek 3. prosince 1986.

Stejně jako krajský soud rozhodl, že zabavení nebylo narušeno faktem, že míchačka na beton nebyla v dané době plně zprovozněna; zamýšlené užití míchačky bylo již určeno a veškeré úsilí směřovalo k jejímu zprovoznění a k zaručení, že bude dlouhodobě sloužit Atlasu. Míchačka proto byla kvalifikována jako „vybavení" tovární budovy Atlasu. První důvod odvolání byl tudíž odmítnut.

Druhý a třetí důvod byly rovněž zamítnuty.

Po stanovení, že právo, které se Gasus dovolával, bylo „právem soukromým" v rámci znění článku 6 § 1, odvolací soud dále rozhodl:

„Otázkou proto je, zda v tomto případu přístup k soudu a řádnému procesu byly pro Gasus dostatečně zajištěny. Pro zodpovězení je nezbytné zjistit, kterým ustanovením, pokud je relevantní v tomto případu, se řídí pojem vlastnictví a postup s ním spojený.

V článcích ... oddílu I Úmluvy je, kromě výše uvedeného článku 6, stanoveno a, kde je to nezbytné, definováno množství základních práv. Právo na vlastnictví mezi nimi není. To je stanoveno v Protokolu č. 1 Úmluvy ...

Článek 1 Protokolu č. 1 proto opravňuje národní zákonodárce schvalovat zákony omezující užití majetku či zcela zbavující jedince takového užití ze zvláštních důvodů souvisejících s veřejným zájmem; jestliže však dojde ke sporu, zda takový zákon byl v určitém případu správně aplikován, projednávanému vlastníku zůstává oprávnění, jak stanoví článek 6 Úmluvy, na přístup k soudu a řádnému procesu, aby bylo použití zákona

zhodnoceno. Jedním z takových ustanovení domácího práva, oprávněným podle článku 1 Protokolu č. 1, je článek 16 § 3 zákona 1845. Z pravidla v něm zakotveného vyplývá, že zabavení provedené daňovými úřady za účelem daňového vyrovnání ve skutečnosti zbavuje třetí stranu vlastnictví položek movitého majetku za podmínky, že v době realizace zabavení byl takový objekt na pozemku daňového dlužníka a sloužil jako část jeho «vybavení». Zda bylo zabavení jeho majetku, posuzováno za této podmínky, správně provedeno, je záležitost, kterou poškozená třetí strana může projednat u obvyklého civilního soudu při řádném soudním řízení. Při posuzování zákonnosti zabavení soud nemusí brát v úvahu, zda příslušný majetek je či není vlastněn daňovým dlužníkem, jelikož tento bod je naprosto irrelevantní – kromě jistých výjimek, které zde nemají význam – z hlediska smyslu příslušného ustanovení. Toto rovněž odkrývá význam ustanovení, že třetí strana «nikdy nemůže zpochybnit zabavení za účelem daňového vyrovnání». To neznamená, že by nemohla zahájit jednání u soudu, ale spíše to, že jednání u soudu nemůže úspěšně zahájit námitkou, jako důvodem svého jednání, že zabavení je nezákonné, jelikož zabavený majetek patří jí a nikoli daňovému dlužníkovi. Z toho vyplývá, že ustanovení článku 456 § 1 občanského správního řádu pro ni v tomto smyslu nemá význam, jelikož článek 16 § 3 zákona 1845 se od něj odchyluje jako lex specialis.

Z výše uvedeného vyplývá, že nedošlo k porušení článku 6 Úmluvy a že krajský soud jednal správně, jestliže se nezabýval obviněním, že výběrčí jednal nezákonně, když zabavil míchačku na beton patřící Gasusu ..."

E. Jednání u Nejvyššího soudu

22. Gasus se dovolal podle zákona k Nejvyššímu soudu 3. března 1987. Udal důvody, z nichž každý byl rozdělen do několika částí. Hlavní obhájce poznamenal, že několik těchto důvodů a mnoho jejich částí byly pouhými variacemi na jedno téma.

Odvolací soud se při posuzování této věci podle článku 1 Protokolu č. 1 mýlil. Článek 16 § 3 zákona 1845 byl „procesním", nikoliv „hmotně právním" ustanovením, a měl být proto posuzován pouze v souvislosti s článkem 6: skutečnost, že nemožnost přístupu k soudu mohla vést ke ztrátě majetku, znamenala pouze, že zájmy chráněné článkem 6 byly velmi reálné.

Gasus pokračoval prohlášením, že článek 16 § 3 porušoval článek 6, jelikož povoluje třetí straně napadnout zabavení jejího majetku na cizím pozemku daňovými úřady pouze v případech, kdy tento majetek není „plody nebo plodinami" nebo „vybavením" nebo určený ke „kultivaci či obdělávání půdy". Jestliže projednávaný majetek spadal do jedné z těchto kategorií, pak neexistoval žádný důvod k zahájení jednání. Článek 16 § 3 byl inspirován potřebou prevence daňových úniků, ale vývojem podnikatelské činnosti a obchodního práva zastaral, zadržování vlastnického práva se stalo obecně přijatelnou a zcela legální formou záruky. Výběrčí daní jednal při zabavení míchačky na beton nezákonně, jelikož Gasus se na daňovém úniku nepodílel.

Každopádně, i kdyby se článek 1 Protokolu č. 1 použil (což Gasus odmítal), povoloval státům Úmluvy zasahovat do pokojného užívání majetku daňovým dlužníkem jen do té míry, aby bylo zajištěno zaplacení daní, které dlužil. Nepovoloval jim připravit o majetek třetí strany.

Nemělo být přijato, že článek 1 Protokolu č. 1 opravňoval větší zásahy do práv občanů než článek 14 Úmluvy, který zakazoval vyvlastnění bez náhrady. Jestliže článek 16 § 3 zákona 1845 byl chápán jako „zásadní" ustanovení, jasně se rovnal ustanovení umožňujícímu odebrání majetku státem ve veřejném zájmu.

Konečně výběrčí daní neinformoval nikdy Gasuse o zabavení, které provedl.

23. Po konzultaci s názorem svého generálního prokurátora Nejvyšší soud dovolání zamítl 13. ledna 1989. Zdůvodnění bylo následující:

„3.1. Zjevným záměrem důvodů dovolání I–III je tvrdit, že ustanovení článku 16 § 3 zákona 1845 z 22. května 1845 ... jsou neslučitelná s článkem 6 Úmluvy a (nebo) článkem 1 Protokolu č. 1. Při hodnocení tohoto tvrzení je důležité následující:

(a) Článek 16 zákona 1845, obzvláště jeho třetí paragraf, znamená, že výběrčí daní má právo na soudní získání majetku třetí strany, popsaného v tomto odstavci a «umístěného na pozemku daňového dlužníka v době zabavení».

(b) Námitka, kterou třetí strana může vznést u civilního soudu proti zabavení svého majetku, je v zásadě omezena na otázku, zda podmínky její použitelnosti popsané v článku 16 § 3 byly splněny; jinak může třetí strana vznést námitku ve správním řízení k dozorčímu úřadu pro přímé daně prostřednictvím stížnostního řízení, na něž je odkázáno v odstavci 1 tohoto článku ...

(c) Z ustanovení kapitoly V základního zákona o státních daních a článku 5, úvodu a odstavce (m), zákona o odvolání proti správním rozhodnutím vyplývá, že proti rozhodnutí dozorčího úřadu o námitce ve správním řízení nemůže být podáno odvolání ke správnímu soudu. Třetí strana může proti takovému rozhodnutí následně zahájit jednání u civilního soudu, pravděpodobně formou zkráceného řízení na základě prohlášení, že došlo k nezákonnému jednání. Při tomto může třetí strana založit svou stížnost na nezákonnost na námitce, že dozorčí úřad jednal v rozporu s obecným principem správného užívání úřední moci.

(d) Ustanovení Směrnic pro vybírání daní z roku 1961 (Usnesení z 8. prosince 1961, č. B 1/18516), obzvláště § 30, jsou v této souvislosti také důležitá. Ačkoliv Směrnice 1961 neobsahují právní normy, z principu správného užívání úřední moci vyplývá, že dozorčí úřad se nemůže k nevýhodě třetí strany odchýlit od pravidel daných Směrnicemi, jak jsou interpretována soudem. Jestliže se od nich odchýlí, v zásadě jedná vůči třetí straně nezákonně.

(e) Pokud se týká obsahu § 30 Směrnic, následující charakteristika ustanovení obsažených v bodu 9 by měla být stručně uvedena. Je v souladu s metodou dozorčího úřadu, že vlastnické právo třetí strany bude v zásadě respektováno v případech «skutečného vlastnictví». Ale vymáhání majetku třetí strany je obecně oprávněné, jestliže «okolnost, že majetek právně patří jiné osobě, byla přednesena hlavně kvůli vyloučení možnosti vymáhání takového majetku za dluhy daňového plátce nebo k zajištění, aby třetí strana měla přednostní právo na vymáhání tohoto majetku». Jedním z příkladů, který zde lze uvést, je ten, kdy dodavatel zboží si na něj osvojuje vlastnické právo. Bylo prokázáno, že Gasus toto učinil jako dodavatel zboží, které je předmětem sporu.

(f) V § 30, bodě 8, Směrnic 1961 je také stanoveno, že administrativní námitka vznesená třetí stranou bude projednána, i když nebude přednesena včas, tj. ve zmíněné lhůtě 7 dnů od data zabavení, jak je uvedeno v článku 16 § 1 zákona 1845. Z toho vyplývá, že třetí strana, která přednese administrativní námitku pozdě, má právo na její projednání. Jelikož třetí strana nemusí být varována, že došlo k zabavení, a čas zmíněné lhůty tak již běží (ani zákon, ani Směrnice nepožadují oznámení, případně jinou formu varování třetí strany), musí být přijato, částečně ve smyslu článku 6 Úmluvy, že třetí strana se může v tomto případě obrátit o pomoc na civilní soud způsobem popsaným výše v pododstavcích (c) a (d).

3.2. Na tomto pozadí nemohou být argumenty rozvinuté v důvodech dovolání I–III přijaty jako správné.

Třetí strana, jejíž zboží bylo zabaveno, má možnost nápravy jednání výběrčího daní a dozorčího úřadu u nezávislého a nestranného soudu zřízeného zákonem, aby bylo vyhověno požadavkům článku 6 § 1 Úmluvy.

Nemůže být také řečeno, že vymáhání, zboží patřícího třetí straně, jako Gasusu, která si jako jeho dodavatel na něj činí vlastnické právo na základě článku 16 § 3 zákona 1845, není slučitelné s článkem 1 Protokolu č. 1. To proto, že článek 16 § 3 je považován za obligatorní ustanovení, které stát považuje za nezbytné pro zajištění placení daní způsobem, který garantuje, že toto placení není rušeno nárokováním vlastnického práva třetí stranou–dodavatelem.

Důvody dovolání I–III nejsou uznány s ohledem na výše uvedené, bez ohledu na platnost tvrzení udaných odvolacím soudem, který tyto důvody napadá.

3.3. Jelikož v souladu s jeho vysvětlením důvod dovolání IV staví na předchozích důvodech, rovněž nemůže uspět. Pokud se týká návrhu, že článek 16 § 3 neměl být aplikován, jelikož «zastaral následkem vývoje podnikatelské činnosti a obchodního práva», důvod je bezpředmětný.

3.4. Důvod dovolání V namítá proti názoru odvolacího soudu, že výběrčí daní nemá povinnost informovat, v tom smyslu, že by měl Gasusu zaslat oznámení poté, co zboží bylo zabaveno. Tento důvod se zamítá.

Jak je již výše uvedeno v odst. 3.1. (f), ani zákon 1845, ani Směrnice pro vybírání daní neukládají povinnost vydat upozornění. Ačkoli taková povinnost může za jistých okolností být dovozována z nepsaného práva, v této souvislosti nebyly Gasusem žádné takové okolnosti uvedeny.

3.5. Jelikož žádný z důvodů dovolání neospravedlňuje zrušení rozsudku, proti kterému bylo podáno, musí být toto dovolání zamítnuto."

Výše uvedený rozsudek Nejvyššího soudu byl publikován v Rechtspraak van de Week (Právní týdeník – RvDW), 1989, 28; ve Vakstudie Nieuws (Odborné noviny – VN), 1989, s. 363; v Nederlandse Jurisprudentie (Nizozemská soudní sbírka – NJ), 1990, 211; a v Beslissingen in Belastingzaken (Sbírka rozhodnutí v daňových případech – BNB), 1989/129. Byl uvítán komentátory jako materiál vnášející jasno, pokud jde o rozsah dostupné právní ochrany proti užití článku 16 § 3 daňovými úřady (komentáře k rozsudku Nejvyššího soudu v tomto případu – E. A. Alkema v NJ, 1990, 211 a H. J. Hofstra v BNB, 1989/129; komentář W. H. Heemskerka k rozsudku Nejvyššího soudu z 26. května 1989, NJ, 1990, 131).

II. Příslušné domácí právo

A. Příslušná ustanovení Ústavy Nizozemského království

24. Ústava z roku 1983 výslovně nezaručuje vlastnické právo. Článek 14 stanoví:

„1. Vyvlastnění může být nařízeno pouze v obecném zájmu a proti náhradě předem stanovené, v souladu s pravidly stanovenými zákonem či odvozenými předpisy.

2. ...

3. V případech určených zákonem či odvozených předpisy existuje právo na náhradu či částečnou náhradu za újmu, jestliže je majetek zničen či znehodnocen v obecném zájmu odpovědnými orgány nebo krácen výkon vlastnických práv."

Článek 104 stanoví:

„Daň království může být uložena na základě zákona. Jiné poplatky uložené Královstvím se řídí zákonem."

Podle nizozemského ústavního práva nemohou soudy posuzovat soulad zákonů s Ústavou. Článek 120 stanoví:

„Soudy neposuzují ústavnost zákonů a smluv."

B. Příslušná ustanovení občanského zákoníku, obchodního zákoníku a občanského soudního řádu

25. V projednávané době ještě platil občanský zákoník z roku 1838. Jeho platnost, pokud jde o vlastnické právo, skončila v roce 1992 vydáním nového občanského zákoníku; množství ustanovení obchodního zákoníku a občanského soudního řádu bylo změněno nebo zrušeno ve stejné době. Následující souvisí se zákony platnými v době skutečností, proti nimž byla podána stížnost.

26. Podle článku 1177 občanského zákoníku mohly být dluhy v zásadě splaceny vším majetkem patřícím dlužníkovi, movitým či nemovitým. Zákonná ustanovení někde povolovala určité omezené výjimky, pro tento případ ale irrelevantní.

Článek 1177 doplňoval princip paritas creditorum: všichni věřitelé byli oprávněni pokrýt dluhy z majetku dlužníka přiměřeným dílem podle velikosti svých požadavků, pokud by se některý z nich nedožadoval práva na přednostní splacení. Takové právo vyplývalo, inter alia, z výslovných zákonných ustanovení zajišťujících přednostní právo. Tato přednostní práva byla založena na povaze dluhu (článek 1180) a jejich pořadí priority bylo určeno zákonem. Většina přednostních práv byla zakotvena v občanském zákoníku, ale ne ta, která se týkala daňových úřadů, pro něž občanský zákoník odkazoval na zvláštní předpisy (článek 1183 § 1).

Přednostní právo se může týkat určitých položek majetku nebo všeho majetku patřícího dlužníkovi; obecně přednostní práva prvně zmíněného typu mají přednost před dále zmíněnými (článek 1184).

Článek 1185 vypočítává dluhy kryté přednostním právem na určitý majetek patřící dlužníkovi. Tyto zahrnují, inter alia, nájem dlužený podle nájemní smlouvy a cenu dluženou prodejci movitého majetku.

Článek 1186 stanoví následující:

„1. Majitel si může činit nároky na své přednostní právo soudním vymáháním plodů a plodin stále spojených se stromem větvemi či se zemí kořeny, stejně jako plodů, sklizených či nesklizených, nacházejících se na pozemku, a všech věcí přítomných na pozemcích sloužích buď jako vybavení pronajatého pozemku nebo farmy nebo ke kultivaci půdy, jako je dobytek, zemědělské nářadí a podobně, nehledě na to, zda výše zmíněné předměty patří nájemci či ne.

2. Avšak jestliže nájemce vlastní zboží zakoupené na splátky, majitel není oprávněn uplatnit své přednostní právo proti prodejci, týká-li se smlouva o koupi na splátky semen či nářadí, nebo je-li prokázáno, že majitel o takové smlouvě věděl.

3. ...“

Článek 1190 stanoví následující:

„Prodejce movitého zboží, jež dosud nebylo zaplaceno, může uplatnit své přednostní právo na prodejní cenu tohoto zboží, je-li stále v držení dlužníka, nehledě na to, zda bylo přesně stanoveno datum prodeje.“

Článek 1191 stanoví následující:

„1. Jestliže pro prodej nebylo stanoveno přesné datum, prodejce je dokonce oprávněn požadovat zboží nazpět, pokud je v držení kupujícího, a tím předejít dalšímu prodeji, přičemž platí, že je požadováno nazpět v třicetidenní lhůtě od doručení.

2. Články 231, 233, 234, 236 a 237 obchodního zákoníku platí analogicky.“

Mělo by být zaznamenáno, že článek 1191 se netýkal přednostního práva, ale zaručoval prodejci právo odstoupit od prodeje prostřednictvím prohlášení předaného kupujícímu a znovu nabýt vlastnictví zboží dříve prodaného a doručeného. Prodejce pak může požadovat nazpět své zboží, v určité lhůtě, i od třetí strany. Články 231 a násl. obchodního zákoníku regulovaly použití podobného práva v případě konkursu dlužníka (viz níže uvedený odst. 35).

27. Články 439 a další občanského soudního řádu stanovily pravidla pro vymáhání movitého majetku dlužníka. Podle jednoho z těchto pravidel takové vymáhání začíná zabavením, které obvykle vyžaduje rozsudek soudu (ačkoliv zákon stanovuje výjimky, například v daňových případech, viz níže uvedený odst. 28). Článek 456, na který odkazuje článek 16 zákona 1845, stanoví:

„1. Ten, kdo požaduje stát se majitelem, v plném rozsahu nebo částečně, zabaveného zboží, může vznést námitku proti jeho prodeji prostřednictvím prohlášení obsahujícího důvody této námitky a adresovaného straně, v jejíž prospěch bylo zboží zabaveno, a osobě, proti níž zabavení směřuje, a předloženého správci: vše pod hrozbou neplatnosti.

2. ...

3. ...“

C. Zabavení zboží, patřícího třetí straně a přítomného na pozemku daňového dlužníka, daňovými úřady

28. V projednávané době v souladu s článkem 12 zákona 1845 měly daňové dluhy přednost před všemi ostatními dluhy s výjimkou soudních výloh a jiných nákladů spojených s nuceným prodejem zboží a dluhů jištěných hypotékou. Zboží patřící třetí straně, zabavené v souladu s článkem 16 § 3 (viz níže uvedený odst. 29), bylo rovněž předmětem této přednosti (rozsudek Nejvyššího soudu z 5. října 1979, NJ 1980, 280).

Článek 14 zákona 1845 opravňoval daňové úřady k zabavení dlužníkova movitého i nemovitého majetku a jeho prodeje za účelem vyrovnání dluhu. Předchozí rozsudek stanovující dluh a nařizující dlužníkovi jeho splacení nebyl požadován. Zabavení v souladu s tímto ustanovením bylo založeno na oznámení o exekuci učiněném výběrčím daně. Taková obsílka byla doručena dlužníkovi a zabavení a nucený prodej jeho majetku následovaly v případě nezaplacení. Článek 14 přímo specifikoval, že tento exekuční výměr měl stejný právní účinek jako rozsudek. Následně článek 14 § 2 stanovil, že exekuční výměr výběrčího daní o exekuci bude uskutečněn podle ustanovení občanského soudního řádu upravujících výkon rozsudků (viz výše uvedený odst. 27).

Článek 15 dával daňovému dlužníkovi právo vznést námitku u civilního soudu proti exekučnímu výměru, ačkoliv důvody, na kterých taková námitka mohla být založena, byly omezené. Určoval rovněž, že taková námitka neměla odkladný účinek, ačkoliv bylo možné usilovat o příkaz k odložení exekuce ve zkráceném řízení.

29. Článek 16 doplňoval právo odporovat exekučnímu výměru dané dlužníkovi článkem 15 a zajišťoval podobné právo třetí straně činící si nárok na vlastnictví movitého majetku zabaveného na dlužníkově pozemku. Článek 16 by měl být posuzován ve spojení s článkem 14, který stanovil, že příslušná ustanovení občanského soudního řádu jsou použitelná. Jeho účelem bylo vymezit práva třetí strany podle článku 456 (viz výše uvedený odst. 27). Článek 16 stanoví:

„1. Třetí strana požadující úplné nebo částečné právo k movitému majetku, který byl zabaven v souvislosti s daňovým dluhem, může vznést námitku ve správním řízení k dozorčímu orgánu pro přímou daň, přičemž platí, že námitka ve správním řízení bude předložena před prodejem a ne později než sedm dní od data zabavení. Námitka ve správním řízení bude předložena výběrčímu daní, který potvrdí její přijetí. Dozorčí orgán rozhodne co možná nejdříve. Prodej se neuskuteční během osmidenní lhůty od oznámení rozhodnutí namítajícímu a osobě, proti které bylo zabavení namířeno, přičemž oznámení bude obsahovat datum prodeje.

2. Zainteresovaná strana vznesením námitky ve správním řízení podle předchozího odstavce neztratí své právo předložit svou námitku řádnému soudu.

3. Avšak kromě práva na požadování svého majetku přiznaného jí ... článkem 230 a násl. obchodního zákoníku třetí strana nikdy nemůže zahájit jednání napadající zabavení v souvislosti s daněmi, s výjimkou daně z pozemku, jestliže plody a plodiny, sklizené či nesklizené, nebo movitý majetek sloužící jako vybavení domu či usedlosti nebo ke kultivaci či využití půdy jsou umístěny na pozemcích projednávaného daňového dlužníka v době zabavení."

Pojem „pozemek" byl vykládán jako parcela nebo část parcely, která je skutečně využívána daňovým dlužníkem a kterou tento využívá nezávisle na ostatních (viz, inter alia, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. října 1991, NJ 1992, 298; také viz odst. 30, bod 4 Směrnic 1961).

Pojem „vybavení" byl vykládán jako všechny objekty určené k realizaci takového využití pozemků, jež bylo v souladu s účelem, k němuž je daňový dlužník skutečně zamýšlel užít. Bylo rozhodnuto, že zahrnuje mobilní stroje (viz, inter alia, rozsudek Krajského soudu v Haarlemu ze dne 18. února 1964, NJ 1965, 402 a rozsudek Odvolacího soudu v Amsterodamu ze dne 7. prosince 1979, zmíněný v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 9. února 1981, NJ 1981, 656; rovněž viz odst. 30, bod 4 Směrnic 1961), ale ne skladované suroviny, hotové výrobky nebo dopravní prostředky (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. března 1927, NJ 1927, s. 494; Směrnice 1961 tamtéž).

Právo daňových úřadů zabavit všechem movitý majetek na pozemcích daňového dlužníka včetně majetku patřícího třetí straně zahrnovalo právo na vymáhání posledně zmíněného majetku (odst. 30, bod 1 Směrnic 1961 a rozsudek Nejvyššího soudu v této věci – viz výše uvedený odst. 23).

Narovnání běžně probíhalo veřejnou dražbou majetku (článek 14 § 2 zákona 1845 ve spojení s článkem 463 občanského soudního řádu). Nicméně bylo uznáno přípustným, pokud daňový dlužník byl v konkursu, aby výběrčí daní povolil konkursnímu správci jeho soukromý prodej (rozsudek Nejvyššího soudu z 26. května 1989, NJ 1990, 131).

30. Na podporu jednotné aplikace zákonů ministr financí rozhodnutím z 8. prosince 1961 vydal Směrnice 1961. Ty jako oficiální instrukce pro daňové úřady jemu podřízené určovaly způsob výkladu a aplikace zákonů. Směrnice 1961 byly zveřejněny; jednotlivé osoby byly oprávněny se na ně odvolávat při soudních řízení proti daňovým úřadům, jelikož byly pro posledně jmenované závazné shodně s obecným principem správného užívání úřední moci. Nejvyšší soud to ve svém rozsudku z 28. března 1990 (NJ 1991, 118) později potvrdil rozhodnutím, že směrnice jako tyto mají být užity ve vztahu k zainteresovým stranám jako zákonná ustanovení.

Odst. 30 Směrnic 1961 se týkal výkladu a užití článku 16. Bod 9 stanovil další instrukce související se způsobem, jakým se mělo jednat o námitkách ve správním řízení podle článku 16 §§ 1 a 2 (viz výše uvedený odst. 29). Bod 9 stanoví:

„Rozhodnutí dozorčího orgánu by nemělo být vedeno pouze právními úvahami. Jakmile jsou dostatečně vyjasněny právní souvislosti sporu, měla by být přiznána značná důležitost hledisku spravedlnosti a požadavkům správného jednání. Je v souladu s takovým jednáním, že vlastnické právo třetí strany je ušetřeno tam, kde je třeba vybrat dluh za osobní daň či příspěvky na sociální pojištění, a také tam, kde se jedná o skutečný majetek třetí strany, přičemž ovšem platí, že v úvahu je bráno následující.

...

Výše uvedené nemění skutečnost, že nemohou existovat důvody pro to, aby v jasných případech došlo mezi daňovým dlužníkem a třetí stranou k tiché dohodě o vytvoření smyšlené vlastnické situace s úmyslem zabránit odebrání zboží.

Z hlediska spravedlnosti a správného jednání je zabavení majetku třetí stranou obecně ospravedlněno v případech vymáhání dluhů z obchodní daně a příspěvku na sociální pojištění a tam, kde ekonomický vztah mezi daňovým dlužníkem a majetkem poskytuje důvod k považování tohoto zboží za jeho a situace, že právně toto zboží patří někomu jinému, vznikla především proto, aby se vyloučilo vymáhání na účet daňového dlužníka nebo umožnilo třetí straně získat přednostní právo na vymáhání tohoto zboží.

Příklady toho jsou případy zboží doručeného na základě smlouvy o koupi na splátky nebo různých typů leasingu či jiných forem, při kterých si dodavatel zboží podrží jeho vlastnictví.

Dále mohou v této souvislosti být posuzovány případy, kdy bylo vlastnictví majetku převedeno na třetí stranu jako záruka.

..."

31. Ve svém rozsudku z 9. ledna 1981 (NJ 1981, 656) Nejvyšší soud odmítl tvrzení, že článek 16 § 3 platí pouze pro ten majetek na pozemku daňového dlužníka, jehož vlastnictví bylo převedeno na třetí stranu za účelem zabránit daňovým úřadům ve vymáhání daňových dluhů nuceným prodejem tohoto majetku. Ačkoliv z postupného vývoje tohoto ustanovení vyplývalo, že v dané době (1845) bylo inspirováno přáním čelit určitým zneužitím, neznamená to, že výskyt takového zneužití se stal podmínkou použitelnosti článku 16, odvozeného z přednostního práva majitele, jak je definováno v článku 1186 občanského zákoníku (viz výše uvedený odst. 26). Článek 16 byl později několikrát předmětem diskuse mezi Vládou a Parlamentem a z této diskuse vzešla myšlenka, že smyslem článku 16 bylo, slovy Nejvyššího soudu, „zajistit daňovým úřadům možnost narovnání zabaveným zbožím, jako by toto patřilo daňovému dlužníkovi bez ohledu na práva třetí strany".

32. Pro dodavatele zboží nebylo možné získat od daňových úřadů informaci, zda jejich klienti měli značné daňové dluhy a zda tudíž hrozilo zabavení. V souladu s článkem 67 § 1 základního zákona o státních daních daňoví úředníci byli a jsou zavázáni držet takovou informaci v tajnosti.

33. Celní úřady se těšily právu podobnému právu výběrčího daní podle článku 16 zákona 1845. Článkem 151 základního zákona o clu a spotřební dani byly oprávněny vymáhat dovozní clo a spotřební daň za zboží, kterého se tyto týkaly, včetně správních pokut či úroku, nehledě na to, kdo si mohl činit nárok na projednávané zboží.

D. Následky konkursu kupujícího

34. Když byl vyhlášen konkurs fyzické či právnické osoby, veškerá exekuce postihující jeho majetek byla ukončena (článek 33 § 2 zákona o konkursu). To zahrnovalo zabavení jeho majetku daňovými úřady, ale nikoli zabavení majetku třetí strany podle článku 16 § 3 zákona 1845.

35. V případech, kdy movitý majetek byl prodán a doručen, ale úplně či částečně nezaplacen, článek 230 obchodního zákoníku povoloval prodejci požadovat nazpět zboží, jestliže kupující dospěl ke konkursu, s výhradou, že zboží ještě mohlo být identifikováno (článek 231) a že prodejce uplatnil své právo v třicetidenní lhůtě od doručení kupujícímu (článek 232). Prodejce pak musel vrátit platby, které již obdržel, stejně jako jisté náklady mezitím vynaložené (články 233 a 235). Kupní smlouva byla poté prohlášena za zrušenou a na zboží se hledělo, jako by vždy náleželo prodejci (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. června 1970, NJ 1971, 203).

Prodejcova práva daná články 230 a násl. obchodního zákoníku musely daňové úřady respektovat (článek 16 § 3 zákona 1845 – viz výše uvedený odst. 29).

E. Procesní ustanovení

36. Jak vyplývá z článku 16 § 1 zákona 1845, třetí strany požadující vlastnické právo na zboží zabavené na pozemku daňového dlužníka mohly vznést námitku ve správním řízení k výběrčímu daní, který ji předal dozorčímu orgánu pro přímou daň. Ačkoliv článek 16 § 1 zmiňoval sedmidenní lhůtu, námitky ve správním řízení podané po jejím uplynutí byly přesto projednávány a výběrčí daní byl zavázán pozdržet nucený prodej zabaveného majetku, pokud to ještě bylo možné (odst. 30, bod 8 Směrnic 1961).

Pokud se týká důvodů, na nichž byla námitka ve správním řízení k daňovým úřadům založena, neexistovala žádná omezení.

37. Po obdržení rozhodnutí od dozorčího orgánu nebo – pokud tomu dala přednost – bez čekání na získání tohoto rozhodnutí mohla třetí strana zahájit řízení u krajského soudu podle článku 456 občanského soudního řádu (viz výše uvedený odst. 27).

Avšak článek 16 § 3 zákona 1845 omezoval důvody pro takový postup na otázku, zda zabavený majetek byl skutečně „plody či plodinami, sklizenými či nesklizenými, či movitým majetkem sloužícím buď jako vybavení domu či usedlosti nebo ke kultivaci či využití půdy" (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. ledna 1981, NJ 1981, 656 a rozsudek Nejvyššího soudu v této věci – viz výše uvedený odst. 23).

38. Možnosti nápravy civilním soudem byly vysvětleny v rozsudku Nejvyššího soudu v této věci (viz výše uvedený odst. 23). Tento rozsudek ujasnil, že při přednesení případu u civilního soudu se třetí strana nemusela omezovat na otázku popsanou ve výše uvedeném odst. 37, ale mohla rovněž založit svůj postup na nesprávném výkonu soukromého práva (článek 1401 občanského zákoníku) učiněném výběrčím daní a takto soudu umožnit přezkoumání souladu jednání výběrčího daní se Směrnicemi 1961 při výkonu exekuce a dozorčího orgánu pro přímou daň při zamítnutí námitky třetí strany.

F. Zadržení vlastnického práva

39. Článek 455 německého občanského zákoníku stanoví následující:

„Jestliže si prodejce movitého zboží ponechal vlastnictví až do zaplacení ceny, mělo by být v případě pochyb přijato, že převedení vlastnictví se uskuteční v souvislosti s prozatímní podmínkou úplného zaplacení ceny a že prodejce je oprávněn zrušit smlouvu, jestliže se kupující ocitne v platební neschopnosti."

Podle článku 346 německého občanského zákoníku má každá strana v případě odstoupení povinnost navrátit druhé straně vše, co na základě smlouvy již obdržela.

V době popisovaného případu a s ním spojených stížností neexistovalo v nizozemském právu zákonné ustanovení podobné článku 455 německého občanského zákoníku, ale zadržení vlastnického práva bylo často používáno a potvrzováno soudy ve sporech mezi soukromými stranami.

G. Vývoj s ohledem na právo daňových úřadů zabavit majetek patřící třetí straně a nacházející se na pozemku daňového dlužníka

40. V roce 1974 byla vládní komisí publikována vyhláška s účelem přehodnotit zákon o přednostních právech (viz výše uvedený odst. 26). S ohledem na právo daňových úřadů dané jim článkem 16 § 3 zákona 1845 vyhláška vyjadřovala názor, že toto právo by mělo být omezeno na případy, kdy si i jiní věřitelé kromě daňových úřadů vymiňovali práva, která se zcela či podstatně týkala zajištění závazků; to zhruba odpovídalo postupu sledovanému samotnými daňovými úřady, jak byl stanoven ve Směrnicích 1961 (viz výše uvedený odst. 30). Také navrhovala rozšíření práva konfiskace na veškerý movitý majetek určený ke stálému provoznímu využití projednávaným podnikem.

41. Právo daňových úřadů podle článku 16 § 3 se stalo terčem rostoucí kritiky. Z tohoto důvodu Vláda při zavádění legislativy směřující k novelizaci zákona o vybírání daňových dluhů nenavrhla – v dané době – žádné zásadní změny týkající se přednostního práva daňových úřadů nebo práva na zabavení. Při přednesení příslušného návrhu zákona prohlásila, že je potřebná podrobnější studie, pro kterou byla vytvořena meziministerská pracovní skupina. Toto stanovisko bylo kritizováno v Parlamentu obzvláště těmi stranami, které shledávaly širokou pravomoc daňových úřadů při konfiskacích neoprávněnou, ale Vláda hájila své stanovisko. Nicméně přednesení nového návrhu zákona v Parlamentu vedlo znovu ke kritickým diskusím jak v Parlamentu, tak mimo něj.

42. Návrh zákona zmíněný ve výše uvedeném odstavci se stal novým zákonem o vybírání daní, který vešel v platnost 1. června 1990 (dále jen „zákon 1990").

Pro praktické účely ponechává v původním stavu ustanovení zákona 1845 týkající se priority daňových dluhů, dokonce prodlužuje daný časový limit. Obsahuje také ustanovení (článek 22), které je prakticky téměř identické s článkem 16 zákona 1845 (viz výše uvedený odst. 29), přičemž jediný skutečný rozdíl spočívá v tom, že v § 3 je uveden vyčerpávající seznam daní, kterých se týká.

Podle článku 70 zákona 1990 by článek 22 ztratil účinnost 1. ledna 1993, pokud by k tomu datu nebyl předložen nový návrh zákona, který by ho nahradil nebo prodloužil jeho platnost minimálně na dobu jednoho roku; návrh zákona (č. 22,942) vyhovující těmto požadavkům byl skutečně Dolní komoře Parlamentu předložen 30. listopadu 1992.

43. Meziministerská pracovní skupina (viz výše uvedený odst. 41) zveřejnila svou zprávu v roce 1990. Návrh zákona č.22.942, který je založen na zprávě výše zmíněné meziministerské pracovní skupiny a úzce se jí drží, navrhuje pozměnit občanský zákoník a zákon 1990 takovým způsobem, aby zajišťovaly daňovým úřadům právo vymáhat všechen majetek nepatřící daňovému dlužníkovi, ale určený ke stálému užívání při výkonu jeho povolání. Třetí strany by tak nemohly čelit výběrčímu daní žádným dohodnutým právem sloužícím v podstatě jako záruka. Výběrčí daní by však byl povinnen dotázat se daňového dlužníka, zda nějaká část zabaveného majetku patří třetí straně.

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

44. Gasus podal žádost ke Komisi 6. července 1989. Uváděl, že neměl přístup k nezávislému a nestrannému soudu v rozporu s článkem 6 § 1 a že byl připraven o svůj majetek v rozporu s článkem 1 Protokolu č. 1.

45. Dne 21. října 1992 Komise prohlásila žádost (č. 15375/89) za přípustnou, pokud se týká stížnosti související s článkem 1 Protokolu č. 1, a za nepřípustnou, pokud se týká zbytku. Ve své zprávě z 21. října 1993 (článek 31) Komise šesti hlasy ku šesti s rozhodujícím hlasem svého předsedy vyjádřila názor, že nedošlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU VLÁDOU

46. Vláda uzavřela své vyjádření potvrzením názoru, že žádost Gasusu založená na porušení článku 1 Protokolu č. 1 by měla být prohlášena za nepřípustnou, jelikož nebyly vyčerpány všechny domácí opravné prostředky (článek 26 Úmluvy) a žádost byla každopádně nepodložená.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Předběžná námitka Vlády

47. Žalující společnost si v podstatě stěžovala na porušení článku 1 Protokolu č. 1. Podle Vlády však žalující společnost neuvedla, nebo uvedla nedostatečně, tuto stížnost u národních soudů. Vláda odkazovala na článek 26 Úmluvy, který stanoví:

„Komise může posuzovat věc až po vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva ..."

Poukázala na skutečnost, že v domácích řízeních žalující společnost založila své argumenty, pokud se týkaly Úmluvy, pouze na článku 6. U odvolacího soudu a Nejvyššího soudu Gasus ve skutečnosti popřel, že článek 1 Protokolu č. 1 je použitelný.

Podle názoru Komise se celé řízení na národní úrovni týkalo otázky, zda žalující společnost byla či nebyla nezákonně připravena o svůj majetek. Navíc odvolací soud i Nejvyšší soud posuzovaly tuto otázku podle článku 1 Protokolu č. 1.

48. Soud zdůraznil, že účelem požadavku, aby domácí opravné prostředky byly vyčerpány, je zajistit státům Úmluvy příležitost, aby předešly nebo napravily, zpravidla prostřednictvím soudů, údajná porušení závazků dříve, než jsou tato obvinění předložena institucím Úmluvy (viz, jako nejsoučasnější, rozsudek ve věci Hentrich v. Francie ze dne 22. září 1994, Série A č. 296–A, s. 18, § 33). To znamená, že stížnost, která má být předložena Komisi, musí být nejprve, alespoň v zásadě a v souladu s příslušnými požadavky domácího práva, předložena příslušným národním soudům (viz, inter alia, rozsudek ve věci Saidi v. Francie ze dne 20. září 1993, Série A č. 261–C, s. 54, § 38).

49. Je pravda, že na článek 1 Protokolu č. 1 poprvé odkazoval výběrčí daní; jedná se rovněž o případ, kdy žalující společnost důsledně popírala jeho použitelnost a argumentovala s ní u Nejvyššího soudu pouze v alternativním návrhu. Přesto odvolací soud i Nejvyšší soud byly schopny řešit údajné porušení tohoto ustanovení a v zásadě tak učinily.

Podle toho žalující společnost poskytla nizozemským soudům, a obzvláště Nejvyššímu soudu Nizozemského království (viz výše uvedený odst. 23), příležitost předejít či napravit údajné porušení článku 1 Protokolu č. 1. Předběžná námitka je tudíž zamítnuta.

II. Údajné porušení článku 1 Protokolu č. 1

50. Žalující společnost si stěžovala na zabavení míchačky na beton daňovými úřady a její následný prodej s jejich tichým souhlasem. Opírala se o článek 1 Protokolu č. 1, který stanoví:

„Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.

Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut."

Vláda zdůraznila, že nedošlo k porušení tohoto ustanovení. Komise došla ve své zprávě ke stejnému závěru.

A. Zda došlo k porušení „pokojného užití majetku" žalující společnosti

51. Žalující společnost poukázala na to, že prodala Atlasu míchačku na beton s podmínkou zadržení vlastnického práva na ni do zaplacení plné ceny. Jelikož v době zabavení plná cena nebyla zaplacena, vlastnictví míchačky na beton stále zůstávalo Gasusu. To podle jeho přesvědčení znamenalo, že zabavení a následný prodej onoho stroje nizozemskými daňovými úřady porušily jeho vlastnické právo.

Komise rovněž shledala, že došlo k porušení „pokojného užití majetku" Gasusu.

52. Vláda namítala, že zadržení vlastnického práva mělo spíše charakter záruky na věcné právo než „skutečného" vlastnictví a že jeho „užití" bylo omezeno na zajištění zaplacení kupní ceny. „Skutečné" či „ekonomické" vlastnictví přešlo na kupujícího, který mohl tratit poškozením nebo ztrátou koupeného zboží, nebo získat jeho užitím či dalším prodejem. V době projednávaných událostí proto míchačka na beton nebyla již „majetkem", jehož „pokojné užití" Gasusu zaručoval článek 1 Protokolu č. 1.

53. Soud připomněl, že výraz „majetek" v článku 1 Protokolu č. 1 má autonomní význam, který zcela jistě není limitován na vlastnictví fyzických věcí: určitá jiná práva a zájmy vytvářející aktiva mohou být rovněž považovány za „majetková práva", a tudíž za „majetek" pro účely tohoto ustanovení. V tomto kontextu je proto bezpředmětné, zda právo Gasusu na míchačku na beton je považováno za právo vlastnické či záruku věcného práva. Zabavení a prodej míchačky na beton v každém případě zakládá „porušení" práva žalující společnosti na „pokojné užití majetku" v rámci znění článku 1 Protokolu č. 1.

B. Použitelné pravidlo

54. Soud obvykle omezuje svou pozornost tak dalece, jak je to možné, na sporné body vzešlé ze zvláštních případů Soudu předložených. V této věci však musí posoudit článek 16 § 3 zákona 1845, jelikož porušení, proti němuž je vedena stížnost, bylo výsledkem aplikace tohoto ustanovení.

55. Jak Soud často rozhodl, článek 1 v zásadě zajišťuje vlastnické právo. Obsahuje tři rozdílná pravidla. První, které je vyjádřeno v první větě prvního odstavce a má všeobecný charakter, stanoví princip pokojného užití majetku. Druhé, v druhé větě téhož odstavce, se zabývá zbavením majetku a činí je závislým na určitých podmínkách. Třetí, obsažené v druhém odstavci, stanoví, že státy Úmluvy jsou oprávněny kontrolovat užití majetku v souladu s obecným zájmem nebo zajištěním placení daní a jiných poplatků nebo pokut.

Avšak tato tři pravidla nejsou „rozdílná" v tom smyslu, že by spolu navzájem nesouvisela: druhé a třetí se zabývají zvláštními případy porušení práva na pokojné užití majetku, proto by měla být vykládána ve smyslu obecného principu vyjádřeného v prvním pravidle (viz rozsudek ve věci AGOSI v. Spojené království ze dne 24. října 1986, Série A č. 108, s. 17, § 48).

56. Žalující společnost založila své podstatné tvrzení na předpokladu, že byla připravena o svůj majetek.

57. Podle názoru Komise prodejem se zadržením vlastnického práva vznikla „zvláštní právní situace", ve které individuální práva prodejce a kupujícího závisela na domácích zákonných pravidlech aplikovatelných na tuto transakci. V běžném případě by jak prodejce, tak kupující měli omezené vlastnické právo chráněné článkem 1 Protokolu č. 1, ale přesný rozsah práva požívaného každou ze stran by mohl být různý vzhledem k užitému právnímu systému. Zvláště na domácím právu záviselo, do jaké míry zadržení vlastnického práva chránilo prodejcův majetek před požadavky jiných věřitelů. Jestliže tito další věřitelé byli oprávněni získat zabavený majetek a prodat ho k uspokojení svých požadavků, výsledkem bylo, že prodejce byl připraven o své právo na majetek. Toto se podle názoru Komise stalo žalující společnosti v projednávaném případu. Použitelným pravidlem bylo proto pravidlo obsažené v druhé větě prvního odstavce.

58. Vláda popírala, že žalující společnost byla připravena o svůj majetek. Zaprvé – daňové úřady zabavily míchačku na beton, ale nezkonfiskovaly ji; zabavení zanechalo právo na majetek Gasusu nedotčené. Zadruhé – ačkoliv míchačka na beton byla nakonec prodána a ačkoli tento prodej byl umožněn zabavením, byl uskutečněn podle soukromé smlouvy uzavřené Atlasem a Van Baarsenem. Zatřetí namítala, že výraz „připravení o majetek" nutně vede k závěru, že fyzická či právnická osoba byla ponechána s „prázdnýma rukama"; ve skutečnosti Gasus neustoupil od svého požadavku, aby Atlas zaplatil zbytek kupní ceny, a Vláda nemohla být viněna, jestliže se takové vyrovnání ukázalo být nemožným následkem konkursu Atlasu.

59. Soud shledal, že porušení, proti němuž se vede v tomto případu stížnost, bylo ve skutečnosti výsledkem výkonu pravomoci daňových úřadů podle článku 16 § 3 zákona 1845. Účelem tohoto zákona bylo regulovat vybírání přímé daně na území Nizozemí a článek 16 § 3 tvořil část ustanovení týkajících se vymáhání nezaplacených daňových dluhů. Stejně jako ostatní věřitelé mohly daňové úřady vymáhat nezaplacené daňové dluhy od všech dlužníků zabavením jejich majetku; podle článku 16 § 3 byly navíc zplnomocněny zabavit a získat všechen movitý majetek nacházející se na pozemku dlužníka a kvalifikovaný jako „vybavení", nehledě na to, zda tento majetek patřil či nepatřil dlužníkovi (viz výše uvedené odst. 29 až 31). To, že daňové úřady při vymáhání nezaplacených daňových dluhů Atlasu zabavily míchačku na beton, na kterou si Gasus činil vlastnické právo, bylo v jejich pravomoci.

Na tomto pozadí je podle názoru Soudu nejpřirozenějším přístupem posoudit stížnost Gasusu ve smyslu „zajištění placení daní", což patří k pravidlu zakotvenému v druhém odstavci článku 1. Tento odstavec přímo vyhrazuje státům Úmluvy právo aplikovat takové zákony, které se zdají být nezbytné k zajištění placení daní. Důležitost, kterou tvůrci Úmluvy přikládali tomuto aspektu druhého odstavce článku 1, může být posouzena ze skutečnosti, že ve stadiu, kdy tento text neobsahoval takový přímý odkaz na daně, bylo již mlčky přijímá-

no, že státům bude vyhrazena pravomoc aplikovat jakýkoliv daňový zákon, který uznají za vhodný, přičemž vždy platilo, že opatření v této oblasti se nebudou rovnat svémocné konfiskaci.

Skutečnost, že současná daňová legislativa umožňuje daňovým úřadům za určitých podmínek vymáhat daňové dluhy na úkor majetku třetí strany, neopravedlňuje jiný závěr, pokud se týká použitelného pravidla. Rovněž sama o sobě nepostačuje k označení článku 16 § 3 za ustanovení poskytující pravomoc ke svémocné konfiskaci.

Propůjčení pravomoci k vymáhání zboží určitému věřiteli, když toto, ač v držení dlužníka, je právně vlastněno třetí stranou, je v několika právních systémech uznávanou metodou posílení věřitelova postavení ve vymáhacím řízení. Podle nizozemského práva platného v dané době majitelé měli v souvislosti s nezaplaceným nájmem pravomoc srovnatelnou s tou, kterou zaručovalo francouzské a belgické právo; Vláda rovněž citovala několik ustanovení daňových zákonů jiných států Úmluvy, která dávala daňovým úřadům ve zvláštním případech podobnou pravomoc. Proto skutečnost, že nizozemská legislativa považovala za správné posílit postavení daňových úřadů ve vymáhacích řízeních proti daňovým dlužníkům, neospravedlňuje závěr, že zákon 1845 nebo jeho článek 16 § 3 nemá za cíl „zajištění placení daní", nebo že užití pravomoci udělené tímto článkem zakládá „konfiskaci", ať už „svémocnou" či nikoli, spíše než metodu vymáhání daňových dluhů.

C. Shoda s podmínkami stanovenými v druhém odstavci

60. Jak vyplývá z předchozího odstavce, současný případ se týká práva států přijímat takové zákony, jaké považují za nutné pro účel „zajištění placení daní".

V současném případu Soud není žádán, aby zjistil, zda toto právo, jak může naznačovat znění zmíněného ustanovení, je omezeno na procesní daňové zákony (to znamená zákony, které regulují formality daňového systému včetně vymáhání daňových dluhů), nebo zda se také týká hmotně právních daňových zákonů (to znamená zákonů, které stanoví okolnosti, za nichž je daň povinná, a její částky); zákon 1845, který je předmětem sporu v tomto případu, byl jasně procesním daňovým zákonem.

Při schvalování takových zákonů musí být zákonodárcům poskytnut široký prostor pro hodnocení, zvláště s ohledem na otázku, zda by – a pokud, tak do jaké míry – daňové úřady měly být postaveny do lepšího postavení při vymáhání daňových dluhů, než v jakém jsou běžní věřitelé při vymáhání obchodních dluhů. Soud bude v tomto brát ohled na hodnocení legislativy, pokud nebude postrádat rozumné opodstatnění.

61. Článek 16 § 3 zákona 1845 dal daňovým úřadům pravomoc vymáhat daňové dluhy proti určitému majetku, který, ačkoliv ve skutečnosti v držení jejich dlužníka, jelikož se nacházel na jeho pozemku a sloužil jako „vybavení", byl po právní stránce vlastněn třetí stranou. Tím zbavil daňové úřady nutnosti zvažovat, zda tento byl skutečným vlastnictvím dlužníka. Účelem tohoto ustanovení bylo očividně usnadnit vymáhání daňových dluhů, které samo o sobě je jasně v obecném zájmu.

Je pravda, že Směrnice 1961 zmenšily pravomoc daňových úřadů podle článku 16 § 3. Jak bylo omezeno těmito směrnicemi, článek 16 § 3 opravňoval daňové úřady vymáhat pouze určité daňové dluhy – včetně takových, jaké měl Atlas – proti „vybavení" vlastněnému třetími stranami, když takové vlastnictví bylo určeno pouze ke zmaření vymáhání od daňového dlužníka nebo k zajištění přednostního práva na získání projednávaného majetku třetí stranou (viz výše uvedený odst. 30). Toto však nemělo vliv na základní cíl článku 16 § 3, který i nadále, jak zdůraznila Vláda, bránil daňovým únikům v obecném zájmu.

62. V souladu s pevně stanoveným precedenčním právem Soudu musí být druhý odstavec článku 1 Protokolu č. 1 vykládán v souvislosti s principem stanoveným první větou tohoto článku (viz výše uvedený rozsudek případu AGOSI, tamtéž). Proto zasahování musí dosáhnout „spravedlivé rovnováhy" mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky ochrany základních práv jedince. Snaha prosadit takovou rovnováhu se odráží v celkové struktuře článku 1 včetně druhého odstavce: musí zde existovat rozumný vztah úměrnosti mezi užitými prostředky a sledovaným cílem.

63. Gasus zdůraznil, že byl připraven o svůj majetek při placení daňových dluhů třetí strany, nizozemské společnosti Atlas.

Poukázal na to, že nebyl v žádném případě odpovědný za projednávané daňové dluhy. Navíc nemohl ani tušit, že k této situaci dojde, neboť nizozemské daňové úřady nemohly takovou informaci poskytnout nikomu kromě skutečného dlužníka.

Konečně skutečnost, že svěřené vlastnické právo na majetek nepovažovaný za „vybavení" jednoho z bankéřů Atlasu, NIB, bylo respektováno, zatímco zadržení vlastnického práva Gasusu nikoliv, ukazuje, že zásah do práv Gasusu byl svémocný. Podle jeho tvrzení bylo zadržení vlastnického práva blíže „skutečnému" vlastnictví než svěřené vlastnické právo. Posledně uvedené zahrnovalo převod vlastnictví od dlužníka, který byl nadále oprávněn užívat a často dokonce prodat majetek, k věřiteli, který sám o sobě neměl o majetek nikdy zájem. Zadržení vlastnického práva bylo na druhé straně pokračováním vlastnictví původního vlastníka do doby, kdy kupující splní své závazky.

64. Podle názoru Komise bylo projednávané opatření učiněno v souladu s určitými zákony nizozemského práva. Proto žalující společnost měla brát tyto zákony v úvahu, v případě potřeby s vhodnou právní pomocí; mohla se rozhodnout vůbec míchačku na beton neprodávat nebo mohla snížit své riziko buď ustanovením „specifické záruky" v dodatku k zadržení svého vlastnického práva nebo užitím pojištění.

65. Vláda dávala přednost nahlížení na případ jako na týkající se rozporných zájmů věřitelů v jednání se společným dlužníkem, jehož majetek nestačil k uspokojení všech. Ačkoliv nizozemské právo teoreticky uznalo zásadu paritas creditorum, stanovilo, stejně jako jiné právní systémy, přednostní práva stranící určitým věřitelům před ostatními a postavilo v této souvislosti práva daňových úřadů velmi vysoko.

V souladu se zprávou mezivládní pracovní skupiny (viz výše uvedený odst. 43), kterou Vláda předložila Soudu, byla jak vysoké postavení přednostního práva daňových úřadů, tak jejich rozsáhlá práva na zabavení ospravedlněna, inter alia, následujícími rozdíly mezi daňovými úřady a soukromými věřiteli: daňové úřady si své dlužníky nevybraly; očekávala se od nich větší shovívavost než od ostatních věřitelů a jejich přednostní právo (které zaručovalo, že dluhy budou v každém případě zaplaceny) jim umožňovalo pružnost, pokud jde o termíny stanovení a výběru povinné částky; byly zavázány povolit úvěr; nesměly připustit riziko, aby se strany, s nimiž jednaly, ukázaly jako nesolventní. Obchodní věřitelé navíc mohli v mnoha případech získat vyšší přednost podepsáním dohody, jako je svěřený převod vlastnictví či zadržení vlastnického práva, a právo zabavit majetek jmenovitě patřící třetím stranám, sloužící k napravení nerovností vzniklých touto situací.

V rozporu s tím, co Gasus navrhl, jeho postavení a postavení NIB nebylo srovnatelné. I když bylo pravdou, že pouhé svěřené vlastnictví NIB bylo respektováno, zatímco zadržení vlastnického práva žalující společnosti nikoli, důvod toho byl přesně ten, že majetek, na nějž se vztahovalo vlastnictví NIB, nebyl „vybavením" v rámci znění článku 16 § 3 zákona 1845 a tudíž ani předmětem zabavení. Proto v tomto ohledu nedošlo ke svémocnému rozlišování.

V souladu se Směrnicemi 1961 muselo být „skutečné" vlastnictví (to znamená vlastnictví nestanovené pouze zástavním věcným právem) v každém případě respektováno daňovými úřady. Podle názoru Vlády bylo nizozemské právo svobodné při definování svého pojetí koncepce vlastnictví a mohlo tudíž omezit určité formy v obecném zájmu. Další státy Úmluvy omezily ochranu poskytovanou zadržením vlastnického práva v ještě širší míře než Nizozemí.

Nakonec Vláda zopakovala, že Gasus trval na svém požadavku, aby Atlas zaplatil kupní cenu. To znamenalo, že Gasus nebyl ponechán s „prázdnýma rukama". Ačkoliv konkurs Atlasu zbavil tento požadavek jeho významu, nebyl to bod v celé záležitosti, za nějž by mohla být Vláda volána k odpovědnosti.

66. Soud na počátku poznamenal, že přidělení pravomoci daňovým úřadům refundovat daňové dluhy majetkem vlastněným určitými třetími stranami – jako je prodejce zboží, který si ponechá vlastnické právo – samo o sobě nevede k závěru, že spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem a ochranou základních práv jednotlivce nebylo dosaženo. Právo refundace majetku, který je fakticky v držení dlužníka, ačkoliv jmenovitě vlastněn třetí stranou, není nezvyklou metodou posílení postavení věřitele ve vymáhacím řízení; nemůže být považováno za neslučitelné samo o sobě s požadavky článku 1 Protokolu č. 1. Proto se legislativa v zásadě může uchýlit k této metodě, aby v obecném zájmu zajistila, že daňový systém bude vynášet co možná nejvíce a že dluhy budou splaceny co možná nejrychleji. Nemůže být nicméně přehlíženo, že, zcela odhlížeje od nebezpečí zneužití, povaha legislativy, jejímž prostřednictvím stát vytváří takové pravomoci pro sebe, není stej-

ná jako u legislativy přidělující podobné pravomoci úzce definovaným kategoriím soukromých věřitelů. Proto je třeba důkladněji posoudit otázku úměrnosti v tomto případu.

67. V této souvislosti Soud rovněž poznamenal, že při hodnocení úměrnosti pravomocí podle článku 16 § 3 a jejich užití v tomto případu je bezpředmětné, že Gasus byl společností s ručením omezeným založenou podle německého práva a měl registrované sídlo v Německu. Gasus prodal a doručil svou míchačku na beton kupci sídlícímu v Nizozemí a instaloval ji na jeho pozemku. Gasus nemohl tudíž očekávat nic jiného, než že účinnost jeho zadržení vlastnického práva při zabavení bude záviset na nizozemských zákonech. Není tedy rozdíl v tom, zda prodejce, který si ponechá vlastnické právo a který se považuje za oběť výkonu pravomoci daňových úřadů podle článku 16 § 3, má trvalé nebo registrované sídlo v Nizozemí či kdekoli jinde. V každém případě zásadní otázkou musí být, zda následkem jednání daňových úřadů při zabavení majetku, k němuž si prodejce ponechal vlastnické právo, musel tento nést „individuální a nepřiměřené břímě" (viz rozsudek případu ve věci James a další v. Spojené království ze dne 21. února 1986, Série A č. 98, s. 34, § 50).

68. Ať budeme jakkoli porovnávat povahu zadržení vlastnického práva se „skutečným" či „řádným" právem na majetek, což je záležitost, u které Soud neshledává žádný společný základ pro státy Úmluvy, je zřejmé, že kdokoliv prodá zboží podrobené zadržení vlastnického práva, nezajímá ho ani tak zachování vlastnictví zboží samotného, ale především obdržení kupní ceny. Stát proto může legitimně, v rámci svého pole působnosti, rozlišovat mezi zadržením vlastnického práva a jinými formami vlastnictví.

Málo záleží, zda je takové rozlišení prováděno formou trvalého omezení práva vlastníků nebo je vyjádřeno v termínech procesního práva; jak Soud ukázal ve svém rozsudku ve věci Fayed v. Spojené království ze dne 21. září 1994 – takové rozlišení nemusí být ničím jiným než otázkou legislativní techniky (Série A č. 294–B, s. 50, § 67).

69. Nemůže být přehlédnuto, že obecně případy, ve kterých daňové úřady použijí svých vysokých přednostních práv a svých pravomocí daných článkem 16 § 3 zákona 1845, jsou přesně ty, kde daňový dlužník není schopen splnit závazky vůči všem svým věřitelům. Toto nutně vede k závěru, že v těchto případech obchodní věřitelé nebudou plně vyplaceni, jestliže nějakou platbu vůbec obdrží.

Soud proto nesouhlasí s Vládou, že skutečnost, že požadavek žalující společnosti na Atlas se stal bezpředmětným, není následkem jednání daňových úřadů.

70. Přesto je pravdou, jak shledala Komise, že žalující společnost se podílela na obchodní transakci, která s sebou ve své podstatě přinášela prvek rizika (viz, mutatis mutandis, rozsudek případu Pine Valley Developements Ltd a další v. Irsko ze dne 29. listopadu 1991, Série A č. 222, s. 26, § 59). Skutková zjištění případu ukazují, že Gasus si byl v zásadě dostatečně vědom svého rizika, aby učinění kroky pro jeho omezení.

Když Gasus povolil Atlasu zaplatit kupní cenu míchačky na beton ve splátkách a byl si vědom nebezpečí, že Atlas splátky nemusí dodržet, ponechal si vlastnické právo na míchačku na beton až do zaplacení plné ceny. To mu podle nizozemského práva zajišťovalo do jisté míry záruku, jelikož jeho nárok na míchačku na beton tak měl přednost před nároky ostatních věřitelů vyjma daňových úřadů, které byly oprávněny podle článku 16 § 3 ji zabavit a výtěžek odevzdat státu.

Stejně jako Komise Soud shledal, že Gasus mohl zcela vyloučit riziko odmítnutím poskytnutí úvěru Atlasu: mohl si především vymínit platbu plné kupní ceny předem a jinak odmítnout míchačku na beton prodat. Přijal rovněž, že žalující společnost mohla získat další záruku, například formou pojištění nebo bankovní garance, čímž by přenesla riziko na jinou stranu.

Pro Soud tudíž není nutné stanovit, zda žalující společnost mohla zjistit existenci a rozsah daňových dluhů Atlasu, kterýžto bod byl předmětem sporu. Je také bezpředmětné, že žalující společnost za daňový dluh nenesla žádnou odpovědnost.

V tomto kontextu není bez významu, že vlastníci zboží, kterého se zabavení týká podle článku 16 § 3 zákona 1845, vědomě povolili, aby toto sloužilo jako „vybavení" na pozemku daňového dlužníka. Mohli být proto do určité míry považováni za odpovědné za to, že daňový dlužník mohl budit zdání důvěryhodnosti pro získání úvěru.

71. Navíc, ať už daňové úřady mají či nemají právní či jinou povinnost být pružnější, pokud se týká daňových dlužníků v dočasných platebních potížích, nemají k dispozici stejné prostředky jako obchodní věřitelé při své vlastní ochraně před následky finančních problémů svého dlužníka. Nemají ani žádné prostředky ke své vlastní ochraně před dlužníkovými pokusy vyřešit tyto problémy postoupením vlastnického práva na své „vybavení" jiné straně jako způsob půjčky proti záruce.

72. Soud přijímá argument Vlády, že skutečnost, že míchačka na beton, na kterou si Gasus ponechal vlastnické právo, byla zabavena, zatímco majetek zahrnutý do svěřeného vlastnictví NIB byl ušetřen, nestačí jako důkaz k prokázání, že zabavení míchačky na beton bylo svémocné. Zatímco míchačka na beton dodaná Gasusem byla kvalifikována jako „vybavení", u majetku, na které si mohla činit nárok NIB, tomu tak nebylo. Toto rozlišení bylo právně podloženo v duchu pevně stanoveného souboru ustálené judikatury a v souladu se stanovenou politikou ministra financí.

73. Konečně, podle názoru Soudu by mělo být vzato v úvahu, že, jak bylo ujasněno Nejvyšším soudem v jeho rozsudku k tomuto případu, podle nizozemského práva třetí strany, jejichž majetek byl zabaven podle článku 16 § 3 zákona 1845, mohly užití zmíněných pravomocí přiznaných tímto článkem přiměřeně přezkoumat soudem v řízení, které by vyhovovalo požadavkům článku 6 § 1 Úmluvy.

74. S ohledem na výše uvedené Soud dospěl k názoru, že požadavek přiměřenosti byl uspokojen. Proto zde nedošlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. zamítá jednomyslně předběžnou námitku Vlády;

2. rozhoduje šesti hlasy ku třem, že nedošlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném jednání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 23. února 1995.

Herbert PETZOLD
tajemník

Rolv RYSSDAL
předseda

Rejstřík
rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu
k ročníku 1997 (III.)
Výběru z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ve věci

- A a další versus Dánsko ..... IX/97, str. 2
- Acquaviva versus Francie ..... XII/97, str. 21
- Ahmed versus Rakousko ..... XII/97, str. 12
- Buckley versus Spojené království ..... IX/97, str. 28
- Crémieux versus Francie ..... X/97, str. 24
- Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH versus Nizozemsko ..... XII/97, str. 30
- Katikaridis a další versus Řecko ..... XII/97, str. 2
- Laskey, Jaggard a Brown versus Spojené království ..... X/97, str. 15
- Leutscher versus Nizozemsko ..... X/97, str. 3
- Niederöst–Huber versus Švýcarsko ..... X/97, str. 9
- Raimondo versus Itálie ..... XI/97, str. 2
- Saraiva de Carvalho versus Portugalsko ..... XI/97, str. 13
- Scott versus Španělsko ..... XI/97, str. 20
- Süßmann versus Německo ..... IX/97, str. 17
- Van Raalte versus Nizozemsko ..... XI/97, str. 33

Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu
Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha
Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera
Nakladatelská redakce: Jaroslav Šprongl, JUDr. Karel Havlíček
Překlad: Kateřina Špronglová
Sazba: Ivana Šteflová
Tisk: OSTRAVSKÉ TISKÁRNY, a. s., Ostrava

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ
poštovné úvěrováno
pošta Ostrava 2

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ
placeno převodem
pošta OZ Praha 025

Index 47 301

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1997 (XLIX).
Přílohový sešit XII. ročník přílohových sešitů – III. z 20. 11. 1997.
Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha.
Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera.
Adresa redakce: 657 37 Brno, Burešova 20, tel.: 05/41321237.
Ročně vycházejí 4 přílohové sešity.
Rozšiřuje, objednávky předplatného přijímá a informace o prodeji a odběru podává
Nakladatelství ORAC, s. r. o., 106 00 Praha 10, Jabloňová 80.
Administrace Nakladatelství ORAC: tel.: 02/758716, 02/755843, fax: 02/758720,
e-mail: orac@comp.cz
Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Přeprava Praha, čj. 722/96, dne 21. 2. 1996.
Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Severní Morava,
čj. 3687/95-P/1 ze dne 28. 12. 1995